

Ethnozoology as an Applied Approach for Biodiversity Conservation in Hyrcanian Forests

Elmira Sharbafi

PhD Candidate of Environmental Science and Engineering, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Gorgan, Iran
elmirasharbafi@gmail.com

Hamid Reza Rezaei *

Associate Professor, Faculty of Fisheries and Environmental Sciences, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Gorgan, Iran.

Sadegh Salehi

Associate Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mazandaran University, Babolsar, Iran

Mohammad Sadegh
Farhadinia

Lecturer in School of Anthropology and Conservation, Kent University
Researcher at the Department of Biology, Oxford University, United Kingdom

Maryam Shahbazi

Associate Professor, Faculty of Fisheries and Environmental Sciences, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Gorgan, Iran.

Introduction

Local and indigenous knowledge is cumulative wisdom that is continuously created, evolved, and transferred from generation to generation, and that indicates important aspects of cultural diversity and human behavior as a unique information resource containing rich cognition of biodiversity and environment. The relationship between human culture and its surrounding world will lead to a deep perception of biodiversity and its functions and to making customary laws and local restrictions in using these precious resources known as local traditions, which helps to promote wildlife conservation. While conservation biologists realize that biology is not enough to solve biodiversity problems, in the current studies, the importance of local experiences and traditional knowledge, especially in the field of conservation and resolving human-wildlife conflict, has increased. To sustainably protect species

Corresponding Author: rezaei@gau.ac.ir

How to Cite: Sharbafi, E; Rezaei, H; Salehi, S; Farhadinia, M; Shahbazi, M. (2025). Ethnozoology as an Applied Approach for Biodiversity Conservation in Hyrcanian Forests, *Semiannual Journal of Indigenous Knowledge Iran*, 11(22), P. 157-211.

populations, conservationists should simultaneously consider social, economic, and ecological aspects of conservation.

This research aims to identify local ecological knowledge of different ethnic groups (Talysh people, Deilami Galeshi and Tabari Galeshi) in three protected areas in Hyrcanian forests (Lisar Protected Area, Dielaman-e Dorfak No-hunting Area and Complex of Paband National Park and Hezarjerib No-hunting Area) toward three large carnivores (Persian leopard, Brown bear, and Grey wolf) in order to understand the importance and the relationship of local community and these species.

Literature review

There are several studies in the field of local ecological knowledge about wildlife in the world, but few similar researches have been done in Iran.

Turvey et al. (2014) have reported two small mammals from the Caribbean by using local community knowledge that would remain unknown if they only relied on the ecological techniques. In the Simo et al. (2020) study, knowledge of local hunters in Cameron National Parks about nocturnal and elusive Pangolins helps to identify proper points for installing camera traps. Ghanbari and Turvey (2022) found many practical ecological points about Caucasian Black Grouse in the remote montane landscapes of Arasbaran Biosphere Reserve. Farhadinia et al. (2018) used local community knowledge to evaluate habitat suitability and presence points of grey wolf and Persian leopard in Northeast Iran. Liryaee et al. (2022) reported a close relationship between the local community and three species, the brown bear, porcupines and Chukar, which are used as food and traditional medicines in the Oshotran-kuh Protected Area. The study of Ghadirian and Raisi Chahartaghi (2014) in the Hyrcanian forests provided a large amount of information from people's knowledge about the decrease in the number of leopards due to the drying of boxwoods and the loss of hunting habitat for this species.

Methodology

In this research, each pilot site's data has been collected by using qualitative ethnographic techniques through deep interviews and focal group discussions with local knowledgeable residents. For sampling, the snowball method has been used; therefore, after conducting interviews with local elders, they introduced new locals and experienced hunters to be interviewed as wildlife behavior specialists and sources of local ecological knowledge in the region.

These interviews started by asking the interviewees about their lived experiences and observations of the species. The interviewees then shared stories of, and

described their beliefs about the species. In the last step, the methods of hunting and keeping away carnivores from agricultural lands and livestock were surveyed. These interviews were conducted in Barzbil, Khotbesara and Sobatan villages in Lisar Protected Area, Gavkul, Malekrud and Sikash villages of Dielaman-e Dorfak No-hunting Area, and Badabsar, Paband and Bande-bon villages of Paband National Park and Hazarjarib No-hunting Area Complex.

Conclusion

This study showed the extensive knowledge of the three studied ethnic groups about the nature and wildlife around them and shed light on their beliefs and stories according to the experience of their ancestors and their own lived experience. Although the three different studied groups, have different ethnic, linguistic, historical and socio-cultural characteristics due to being in separate geographical areas, living in a nearly similar ecosystem has resulted in similar stories, beliefs, and knowledge about the species of that region, such as a belief in a legendary creature in the forest called Siyahgalesh or a mostly negative cultural view on carnivores that cause economic damages. Also, the three main methods of killing these species, including the use of guns, poison, and traps, were among the methods that were repeatedly mentioned in all three studied areas. Extensive knowledge of local ethnic groups about leopards, brown bears, and wolves behaviors in the Hyrcanian forests is due to their familiarity with these species and their close relationship with the surrounding nature.

Keywords: Indigenous and Local Knowledge, Ethnobiology, North Iran Forests, Local Communities, Carnivores, Conservation.

دوفصلنامه علمی دانش‌های بومی ایران
دوره یازدهم، شماره ۲۲، پاییز و زمستان ۱۴۰۳، ص ۱۵۷-۲۱۱
qjik.atu.ac.ir
DOI: doi.org/10.22054/qjik.2024.78859.1417

قوم جانورشناسی، ابزاری کاربردی برای حفاظت از تنوع زیستی در جنگل‌های هیرکانی

دانشجوی دکتری علوم و مهندسی محیط زیست، دانشگاه علوم کشاورزی
و منابع طبیعی گرگان، ایران

المیرا شعربافی

دانشیار گروه محیط زیست، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی
گرگان، ایران

حمیدرضا رضایی *

دانشیار گروه علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابل، ایران.
هیات علمی گروه انسان‌شناسی و حفاظت، دانشگاه کنت، انگلستان
پژوهشگر دانشکده زیست‌شناسی، دانشگاه آکسفورد، انگلستان.

صادق صالحی

دانشیار گروه محیط زیست، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی
گرگان، ایران

محمدصادق فرهادی‌نیا

مریم شهبازی

چکیده

رابطه تاریخی انسان و طبیعت از طریق دانش بومی اکولوژیک قابل معرفی و بررسی است که این دانش در سیاستگذاری حفاظت کاربرد داشته و باید در حفاظت دولتی و رسمی در نظر گرفته شود. این مطالعه با هدف بررسی رابطه مردم محلی منطقه هیرکانی با گونه‌های پلنگ ایرانی، خرس قهوه‌ای و گرگ در سه منطقه تحت حفاظت محیط زیست در استان‌های گیلان و مازندران با رویکرد قوم‌نگاری انجام شد. طی مصاحبه با بیش از ۴۰ فرد مطلع محلی و برگزاری جلسات گروهی، سوالاتی شامل شناخت عمومی از گونه‌ها، باورها و داستان‌ها، استفاده از اجزاء بدن و روش‌های شکار و دور کردن از دارایی‌ها پرسش شد. نتایج حاکی از تجربه و دانش بالای مردم محلی نسبت به طبیعت و حیات وحش پیرامون خود است. به دلیل حمله پلنگ و گرگ به دام و عدم جبران خسارت، دید منفی نسبت به این گونه‌ها به‌ویژه گرگ وجود دارد. استفاده از اجزاء بدن خرس به‌ویژه چربی در بین هر سه اجتماع جنگل‌نشین مورد بررسی شنیده شد و جنگل‌نشینان تالش داستان‌ها و اسطوره‌ای مختلفی را به‌طور مشخص در مورد گونه گرگ و خرس نقل قول کردند. توجه به پیشینه باوری مثبت و منفی نسبت به این گونه‌ها در برنامه‌ریزی‌های آموزشی می‌تواند به حفاظت مؤثر در این مناطق بینجامد.

واژه‌های کلیدی: دانش بومی و محلی، قوم‌زیست‌شناسی، جنگل‌های شمال ایران، جامعه محلی، گوشت‌خواران، حفاظت

مقدمه

دانش بومی و محلی^۱ مجموعه دانشی است که به‌طور مستمر توسط بومیان و جوامع محلی در طول قرن‌ها تولید، انتقال و تکامل یافته و نشان‌دهنده جنبه‌های مهمی از تنوع فرهنگی و رفتاری انسان و منبع اطلاعات منحصر به فرد و غنی از شناخت تنوع زیستی و محیط‌زیست است. ماده ۸ کنوانسیون تنوع زیستی^۲ نیز تأکید دارد که کشورها باید دانش مردم بومی و جوامع محلی را برای حفاظت و استفاده پایدار از طبیعت حفظ و نگهداری کنند (IUCN, 4: 2022). دانش بومی و محلی به‌طور شفاهی، در فرم نوشتاری یا از طریق داستان‌ها، لالایی‌ها، سرودها، رقص‌های محلی، نقاشی، جشن‌ها، نمادها، مراسم آیینی-مذهبی و فعالیت‌های هنری انتقال می‌یابد و در جنبه‌های معنوی و روحانی گنجانده شده و ابعاد فرهنگی، اقتصادی و مذهبی دارد (Hill et al., 2020: 10). ارتباط بین انسان، فرهنگ و جهان پیرامونش تحت عنوان قوم-زیست‌شناسی^۳ تعریف می‌شود که به شناخت از تنوع زیستی و کاربردهای آن و درک فرهنگی از این موضوع پرداخته (Bobo et al., 2015: 3; Rodrigues et al., 2022: 1) و با وضع قوانین عرفی و محدودیت‌های محلی در برداشت از منابع زیستی چارچوب لازم برای حفاظت طبیعت را ایجاد می‌نمایند (Kideghesho, 2008: 1863).

این روش‌های عرفی-محلی مدیریت سرزمین که پشتوانه فرهنگ بومی و سنت‌های محلی را دارد، می‌تواند به ارتقاء حفاظت از حیات وحش منجر شود (Alves et al., 2018: 486; Bobo and Ntumwel, 2010: 229; Glasenapp and Thornton, 2011: 780; Prado et al., 2020: 2). از آنجا که زیست‌شناسان حفاظت اذعان دارند که دانش

1. Indigenous and Local Knowledge (ILK)

2. Convention on Biological Diversity (CBD)

3. Ethnobiology

زیست‌شناسی به‌تنهایی برای حل مشکلات تنوع زیستی کافی نیست، در مطالعات جدید اهمیت این دانش و استفاده از تجربیات محلی در حفاظت رو به افزایش است (Alves, 2012: 2; Fernandes-Ferreira et al., 2011: 240; Kumera et al., 2022: 2; Simo et al., 2020: 4). شواهد زیادی از اهلی سازی تا نقوش جانوران بر دیواره غارها، نشانگر سابقه دیرین تعامل انسان و حیات وحش و همچنین پیوستگی‌های اسطوره‌شناسی است (Alves, 2012: 2; Alves and Souto, 2015: 2; de Melo et al., 2014: 424). این تعاملات موضوع قوم‌جانورشناسی^۱ است و در کنار دانش قوم‌گیاه‌شناسی^۲ بخشی از بدنه بزرگ‌تر علم قوم‌زیست‌شناسی هستند (Alves, 2012: 2). قوم‌گیاه‌شناسی مطالعه نحوه استفاده انسان از گیاهان جهت رفع نیازها مانند غذا، حفاظت، پوشاک، مراسم مذهبی و یا ابزار است (اندرسون و همکاران، ۱۳۹۶: ۸۶؛ لیریایی و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۰۷) و این دانش بیش از سایر بخش‌های دانش بومی موردتوجه و مطالعه پژوهشگران قرار گرفته است (بهمنش و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۹۴؛ خالقی و همکاران، ۱۳۹۶: ۸۶؛ فرهادی، ۱۳۸۴: ۴۲). درختان مختلفی مانند چنار، گنار، سرو وحشی، داغداغان، انجیر و بادام کوهی از تقدس ویژه‌ای در بین مردم محلی ایران برخوردار هستند (فرهادی، ۱۳۹۰: ۲۶). بعلاوه اهلی کردن و ارتباط با حیوانات خانگی در هویت و فرهنگ اجتماعی مردم ایران ریشه دارد (بهمن‌بیگی، ۱۳۸۹: ۴۵؛ فرهادی، ۱۳۹۰: ۱۶). موسوی (۱۳۹۴) ماکیان‌داری را با نهادهای اجتماعی خانواده و اقتصاد مرتبط دانسته و اطلاعات بسیاری را از سنت‌های شفاهی و فولکلور روستایان منطقه گیلان بدست آورد. بهمن‌بیگی (۱۳۸۹) اسب‌ها را در ایل قشقایی دارای شناسنامه و هویت از نظر ارتباط تباری و نژادی می‌داند که در اساطیر این ایل دارای جایگاه مهمی از نجابت و پاکی بوده و دورکننده شیاطین هستند. فرهادی (۱۳۹۳) کبوترخانه‌ها را از منحصربه‌فردترین تأسیسات کشاورزی پس از قنات‌ها در ایران می‌داند که نمونه عالی از به‌کارگیری دانش‌های مختلف معماری، فیزیک، ریاضیات، جانورشناسی و اقلیم است.

قوم جانورشناسی ابزار مکمل دانش علمی در زمینه‌هایی چون فهرست بندی جانوران و پژوهش‌های جانورشناسی، بوم‌شناسی و همچنین ارزیابی اثرات محیط‌زیستی و مدیریت منابع طبیعی است (Bobo et al., 2015: 3; Braga-Pereira et al., 2022: 11). با استفاده از دانش بومی مردم محلی، دو گونه پستاندار کوچک در کشورهای کارائیب شناسایی شدند که با استفاده صرف از روش‌های بوم‌شناختی ناشناخته مانده بودند (Turvey et al., 190: 2014). همچنین دانش بومی شکارچیان محلی در پارک ملی کامرون در مورد گونه شب‌فعال و مخفی‌کاری از پانگولین‌ها به شناخت نقاط مناسب نصب دوربین‌های تله‌ای کمک شایانی کرد (Simo et al., 2020: 4). در شمال شرقی ایران، دانش بدست آمده از مردم محلی به ارزیابی نیازهای زیستگاهی و حضور گوشتخوارانی مانند گرگ و پلنگ ایرانی کمک نمود (Farhadinia et al., 2018: 289). در مطالعه سیاه خروس در ارسباران نیز اطلاعات زیادی از ویژگی‌های بوم‌شناختی این گونه مورد تهدید با مصاحبه با مردم محلی اطراف این منطقه حفاظت‌شده بدست آمد که نشان‌دهنده مؤثر بودن دانش بومی به‌عنوان ابزاری مؤثر در مطالعه گونه‌ها به‌ویژه در مناطق صعب‌العبور است (Ghanbari and Turvey, 2022: 1542). کاربرد ارزش‌های بومی و آموزه‌های مذهبی و تابوها موجب ارتقا کارایی و اثربخشی تلاش‌های حفاظتی و حفظ گونه‌های در معرض انقراض می‌شود (Alves et al., 2010: 170; Fernandes-Ferreira et al., 2011: 223) مثلاً در گینه شباهت شامپانزه‌ها با انسان و باور به تناسخ اجداد موجب شده این گونه شکار نشود (Alves et al., 2016: 126). مطالعه‌ای در عربستان و اردن در مورد استفاده از اجزاء بدن جانوران نشان داد که ۹ قسمت از اجزاء بدن گرگ عربی به‌عنوان گونه در معرض تهدید در طب سنتی کاربرد دارد و پیشنهاد شد گونه‌هایی این چنین که مورد قاچاق اجزاء بدن برای مصارف سنتی قرار دارند در اولویت‌های حفاظتی کشور باشند (Aloufi and Eid, 2016: 562). در مطالعه استفاده از اجزاء بدن کرکس در کشور غنا، اهمیت فرهنگی بالای کرکس‌ها به‌ویژه سر این گونه برای پزشکان طب سنتی در این کشور را نشان داد و پیشنهاد اجرای برنامه‌های افزایش آگاهی عمومی در مورد اثرات این گونه درمان‌های سنتی بر وضعیت جمعیت کرکس در آن کشور مطرح شد (Boakye et al., 2019: 115).

افزایش توجه به کاربردها و نقش سنتی حیات وحش، به حل برخی مشکلات حفاظتی مرتبط با تعارض انسان و حیات وحش کمک خواهد کرد. لذا حفاظت گران برای پایداری جمعیت گونه‌ها باید علاوه بر جنبه‌های بوم‌شناسی به تعاملات فرهنگی، اجتماعی-اقتصادی توجه کنند (Alves and Albuquerque, 2012: 2; Bobo et al., 2015: 3; Bobo and Turvey et al., 2014: 196; Weladji, 2011: 455; Dickman, 2010: 462). مار در فرهنگ مردم کهگیلویه و بویراحمد، ترکیبی از دو نماد خوشبختی و پیروزی و از سوی دیگر موجودی خطرناک و فریبکار دشمن انسان شناخته شده که این دو نمود در ارتباط با زندگی انسانی معنا می‌یابد (رایگانی، ۱۳۹۷: ۶۸). در منطقه اشترانکوه دانش بومی و ارتباط نزدیک مردم محلی با سه گونه خرس قهوه‌ای، کبک و تشی که برای غذا و هم مصارف دارویی مورد استفاده قرار می‌گرفتند، گزارش شده است (لیریایی و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۳۶). در مطالعه‌ای بر تعارض انسان و حیات وحش در پروژه مدیریت چندمنظوره جنگل‌های هیرکانی اطلاعات بسیاری از مصاحبه با مردم در مورد کاهش تعداد پلنگ به دلیل خشک شدن شمشاد و از دست دادن پناه طعمه‌هایی مانند شوکا و گراز و مکان مناسب شکارگری پلنگ کسب شد. بعلاوه داده‌های بسیاری نیز در مورد بیشترین زمان حمله گوشت‌خواران به دام و روش‌های مناسب دور کردن گونه‌ها از دام و زمین‌های کشاورزی و باغات بدست آمد (قدیریان و رئیسی چهارطاقی، ۱۳۹۴: ۶۷).

جنگل‌های باستانی معتدل هیرکانی نقطه داغ تنوع زیستی در شمال ایران است که به‌عنوان میراث طبیعی جهانی یونسکو ثبت شده است (Müller et al., 2017: 919). این جنگل‌ها زیستگاه متنوعی برای گونه‌های گیاهی و جانوری ایجاد می‌کند (Talebi et al., 2014: 17). حضور ۴۴٪ از کل گونه‌های شناخته شده گیاهی ایران در این محدوده که ۶٪ از وسعت کشور را در برمی‌گیرد، نشان‌دهنده ویژگی خاص این منطقه است. بعلاوه این محدوده زیستگاه گوشت‌خواران شاخصی چون پلنگ ایرانی (*Panthera pardus*) و خرس قهوه‌ای (*Ursus arctos syriacus*)، گرگ خاکستری (*Canis lupus*) و خرس

کاهش یافته و تعارض بالایی با انسان دارند (Tohidifar et al., 2016: 4). این منطقه از دیرباز محل زندگی چند گروه قومیتی شامل گالشی‌ها، تالشان، ترکمن‌ها و غیره است. تالشی‌ها و گالشی‌ها از اصیل‌ترین اقوام مناطق شمالی ایران هستند که به شغل دامداری می‌پردازند (رودبارکی کلاری، ۱۳۹۱: ۱۹، عبدلی، ۱۳۹۳: ۳۲؛ نوائیان و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۵) که در این پژوهش جامعه مورد مطالعه بودند. تالشی‌ها یا کادوسان از جمله کهن‌ترین اقوام شناخته شده هستند که از آنها به عنوان کوه‌نشینانی که بعدها به جلگه‌نشینی در کرانه دریای کاسپین روی آوردند یاد می‌شود. جامعه قومی تالشی ساختار ایلی و مبتنی بر کوچ داشته است (عبدلی، ۱۳۹۳: ۲۳). گالشی به معنای گاوبان (ستوده، ۱۳۹۰: ۲۱)، دامدارانی از شرق گیلان تا استان گلستان هستند که برای تأمین علوفه دام‌های خویش در واحدهای جغرافیایی مناطق کوهستانی مرتفع یا ییلاق (مراعات واقع در ارتفاعات)، قشلاق (مناطق جلگه‌ای پایین دست و نزدیک به دریا) و میان‌بند (مناطق جنگلی حد واسط ییلاق و قشلاق) طی سال در رفت و آمد به صورت کوچ ارتفاعی هستند. آن‌ها در منطقه شرق گیلان تا غرب مازندران به زبان گیلکی با گویش گالشی و در شرق مازندران به زبان مازنی با گویش گالشی طبری صحبت می‌کنند. حتی در نام‌گذاری برخی از تیره‌های گالشی شرق گیلان از جمله منطقه درفک، می‌توان به نام‌هایی چون شوپر و شنگ اشاره نمود که این اسامی ریشه جانوری دارد. شوپر به معنی خفاش و شنگ همان شنگ یا سمورآبی است (نوائیان و همکاران، ۱۳۹۸: ۴۴) این نام‌های تیره‌های محلی مردم گالشی خود نشانی از ارتباط دیرین گالشی‌ها و جانوران است.

در مورد دانش مردم این منطقه از گوشت‌خواران مطالعات منسجمی وجود نداشته و مطالبی پراکنده از باورهای قومیت‌ها بصورت مجزا انتشار یافته است (بشرا، ۱۳۸۷: ۶۹؛ رودبارکی کلاری، ۱۳۹۱: ۴۵؛ غلامی، ۱۳۹۷: ۳۰). در این پژوهش با مصاحبه با دامداران گالشی و تالشی در سه منطقه تحت حفاظت استان‌های گیلان و مازندران (منطقه شکار ممنوع درفک-دیلمان، منطقه حفاظت شده لیسار و مجموعه پارک ملی پابند و منطقه شکار

ممنوع هزارجریب)، میزان شناخت و دانش قومیت‌ها از گونه‌های گوشت‌خوار بزرگ‌جثه منطقه بررسی شد تا میزان اهمیت، ارتباط و نزدیکی جامعه محلی با این گونه مشخص شود.

روش

منطقه مورد مطالعه

جنگل‌های هیرکانی از بازماندگان جنگل‌های معتدل دنیا هستند که ساختار آنها کمتر تغییر یافته است و از کوه‌های تالش در جمهوری آذربایجان آغاز و تا شمال شرقی ایران کشیده شده است. ارتفاع رویشگاه آنها از ۲۸- تا ۲۸۰۰ متر بوده و میانگین بارندگی بین ۵۳۰ تا ۱۳۵۰ میلی‌متر است (Shokri et al., 2021:88; Talebi et al., 2014: 18). این جنگل‌ها زیستگاه گونه‌های جانوری چون پلنگ، خرس قهوه‌ای، گرگ، مرال (*Cervus elaphus maral*) و شوکا (*Capreolus capreolus*) بوده اما با وجود اهمیت این جنگل‌ها در حفظ تنوع زیستی، زیر فشار فعالیت‌های انسانی تغییر کاربری، چرای دام و شکار است (Ghoddousi et al., 2017: 152; Soofi et al., 2018: 366).

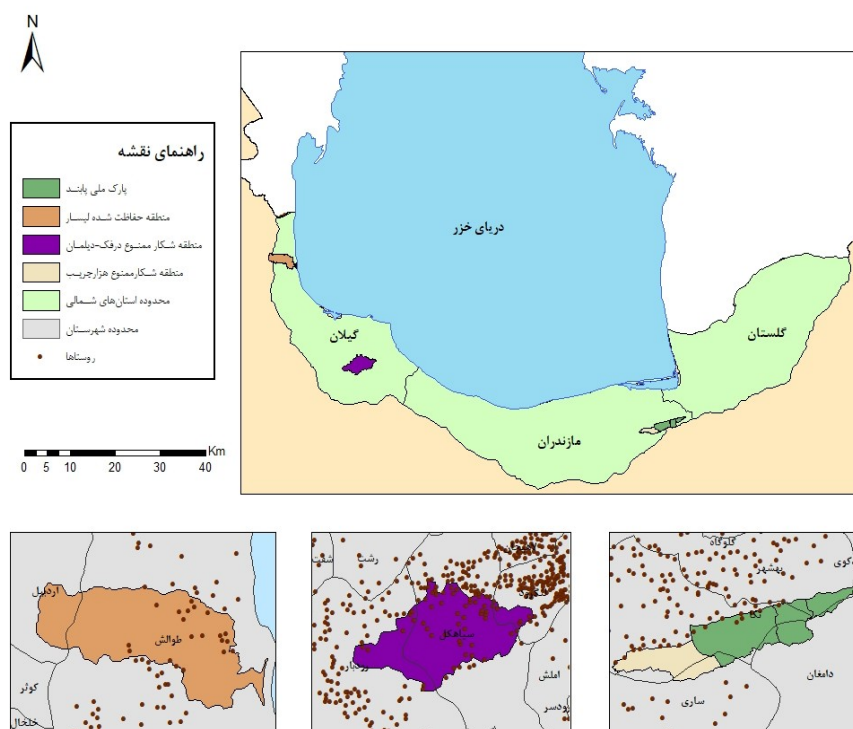
این پژوهش در روستاهای سه منطقه تحت حفاظت سازمان حفاظت محیط‌زیست شامل (۱) منطقه شکار ممنوع درفک-دیلمان، (۲) منطقه حفاظت‌شده لیسار و (۳) مجموعه پارک ملی پابند و منطقه شکارممنوع هزارجریب با مصاحبه با افراد محلی در بین سال‌های ۱۴۰۰-۱۴۰۲ انجام گرفت. در منطقه درفک-دیلمان، روستاهای گاوکول، ملک‌رود و سیکاش، در منطقه لیسار روستاهای برزیل، خطبه‌سرا و سوباتان و در پارک ملی پابند و شکار ممنوع هزارجریب روستاهای بادابسر، پابند و بندبن انتخاب شدند.

جدول ۱- ویژگی مناطق مورد مطالعه

نام منطقه	استان	شهرستان	مساحت (هکتار)	سال تأسیس	ویژگی های کلی	تعداد روستاها
منطقه شکار ممنوع درفک - دیلمان	گیلان	سیاهکل - رودبار	۳۷۸۹۹	۱۳۷۴	محل پراکنش گونه های نادر گیاهی منطقه شامل سرخدار، شمشاد، گیلاس وحشی، آزاد و ملج و زیستگاه گونه های جانوری در معرض تهدید مانند پلنگ، خرس قهوه ای، مرال و شوکا است.	۷۰
منطقه حفاظت شده لیسار	گیلان	تالش	۳۱۱۴۲	۱۳۴۸	از سه بخش جلگه ای، جنگل های کوهستانی و مراتع ییلاقی تشکیل شده که بخش جنگلی بر اثر فعالیت های انسانی تکه تکه شده است گوشت خوارهای اصلی منطقه گرگ و خرس بوده و گزارش جدیدی از مشاهده پلنگ وجود ندارد	۲۲
مجموعه پارک ملی پایند و شکار ممنوع هزار جریب	مازندران	بهشهر-نکا	۲۴۶۶۸/۷۱	۱۳۸۳	دارای جنگل های کم نظیر هیرکانی و گونه های باارزش شوکا و مرال و گوشت خواران بزرگ جثه مانند پلنگ، خرس قهوه ای و گرگ است	۲۰

(دهدار درگاهی و همکاران، ۱۳۸۶)، (Babgir et al., 2015)، (درویش صفت، ۱۳۸۵)، (Moqanaki et al., 2013)،

(مهندسین مشاور طرح آبریز، ۱۳۹۲)

نقشه ۱- موقعیت مناطق مورد مطالعه

روش پژوهش

نقطه قوت روش‌های کیفی در دریافت اطلاعات زمینه‌ای، ایجاد ایده و کسب اطلاعات عمیق از دیدگاه‌ها و انگیزه‌های افراد مورد مصاحبه است تا با گفتگوهای دوستانه و باز، اعتماد جلب شده و آنها به صحبت بیشتر و ارائه اطلاعات صحیح‌تر تشویق شوند (Newing et al., 2011: 53). روش‌های قوم‌نگاری برای مطالعه گسترده در محل طراحی شده‌اند تا پژوهشگر با حضور مستمر در میان مردم، با مشاهده، گوش دادن و مصاحبه، به جمع‌آوری اطلاعات دقیق و معتبری از جامعه محلی بپردازد (Atkinson, 2007: 79). این گونه مصاحبه گفتگویی تعاملی بوده که بر مبنای یادگیری دوطرفه بین

افراد درگیر در فرایند مصاحبه انجام می‌شود. نکته قوت تکنیک مصاحبه در روش‌های کیفی امکان ایجاد ایده‌های جدید و کسی اطلاعات عمیق از دیدگاه و انگیزه‌های مصاحبه‌شونده است (Newing et al., 2011: 9; Young et al., 2018: 11).

در این پژوهش اطلاعات هر منطقه با استفاده از روش کیفی قوم‌نگاری^۱ از طریق مصاحبه عمیق و جلسه‌های بحث گروهی^۲ با افراد مطلع محلی جمع‌آوری و از تکنیک گلوله برفی برای نمونه‌گیری استفاده شد. بدین ترتیب که پس از مصاحبه با ریش سفیدان و معتمدین محلی، ایشان افراد خبره جدید و صاحب‌نظران بومی را در زمینه شکار و حیات وحش منطقه معرفی کردند و با آنها نیز مصاحبه شد. در راستای شفافیت، اعتماد و رعایت موارد اخلاقی در ابتدای مصاحبه خود را معرفی کرده، هدف از این پژوهش و تأکید بر حفظ اطلاعات شخصی افراد و ناشناس ماندن آنها بیان شد. از آنجاکه عمده افراد مسلط به زبان فارسی بودند اکثر فرایند مصاحبه توسط پژوهشگر انجام و تنها در چند مصاحبه با افراد مسن از همراهی فرد آشنا با زبان محلی کمک گرفته شد. ابتدای مصاحبه با گفتگو از تجربه مشاهده اطلاع‌رسانان در مورد گونه‌ها آغاز و در مراحل بعد به داستان‌ها، باورها و در مرحله آخر، روش‌های شکار و دور کردن گونه‌های گوشت‌خوار از زمین‌های کشاورزی و دام پرشش شد. در راستای اطمینان از دقت داده‌ها، با پرسش از افراد قدیمی و معرف‌ها، صحت اطلاعات بررسی شد. به‌طور کلی بیش از ۱۲۰۰ دقیقه به مصاحبه با افراد و جلسات اختصاص یافت.

چند دسته سؤال اصلی از افراد مطلع پرسیده شد:

- دانش و شناخت عمومی مردم محلی از گونه‌های گوشت‌خواران منطقه چگونه است؟
- در مورد سه گونه گوشت‌خوار بزرگ منطقه، چه باورهای عامیانه، داستان‌ها و ضرب‌المثل‌هایی وجود دارد؟
- اجزاء بدن این گونه‌ها آیا در منطقه کاربردهای غذایی، دارویی و آیینی داشته است؟

1. Ethnography
2. Focus Group Discussion (FGD)

از گذشته تاکنون، چه ابزار و روش‌هایی برای دور کردن این گوشت‌خواران از دام، محصولات و محل زندگی انسان‌ها و شکار استفاده می‌شده است؟
مصاحبه‌های انجام‌شده با توجه به سؤالات بر طبق نوع گونه و منطقه مورد مطالعه دسته‌بندی شدند.

جدول ۲- ویژگی مصاحبه‌های انجام‌شده

نام منطقه	مصاحبه‌های فردی	ویژگی افراد مصاحبه‌شونده	جلسات گروهی
منطقه شکار ممنوع درفک- دیلمان	۱۵ (۴ شکارچی، ۶ دامدار و ۵ کشاورز)	سنین ۲۵-۸۵ سال / ۱۲ مرد و ۳ زن	۱ جلسه با حضور ۸ نفر
منطقه حفاظت‌شده لیسار	۲۰ (۲ شکارچی، ۱۲ دامدار، ۵ کشاورز و ۱ آموزگار)	سنین ۲۱-۹۰ سال / ۱۴ مرد و ۶ زن	۱ جلسه با حضور ۵ فرد
مجموعه پارک ملی پابند و شکارممنوع هزارجریب	۱۸ (۴ شکارچی، ۹ دامدار، ۲ زنبوردار و ۳ کشاورز)	سنین ۲۶-۷۳ سال / ۱۳ مرد و ۵ زن	۱ جلسه با حضور ۵ نفر

یافته‌ها

مناطق مورد مطالعه زیستگاه گونه‌های جانوری متعددی از پستانداران بزرگ جثه است که به دلیل کاریزما بودن بیشتر مورد توجه هستند اگرچه به گفته اهالی به دلیل شکار و کم شدن طعمه تعداد آنها بسیار کاهش یافته و در منطقه لیسار، مرال منقرض شده، همچنین انواع پرندگان قابل شکار مانند ایبا و قرقاول بوده است. جمعیت بسیاری از روستاها پس از طرح خروج دام از جنگل کاهش یافته است. مردم محلی علاوه بر شغل دامداری (گاو و گوسفند) که در سال‌های اخیر به دلیل قیمت بالای علوفه، عدم حمایت دولت از دامداران و تمایل اندک نسل جوان برای این شغل کاهش یافته، به کشاورزی و باغداری (عمده

محصولات چای، برنج، مرکبات و کیوی در مناطق مورد مطالعه در گیلان و برنج، توتون، گندم، جو و مرکبات در مازندران) مشغول هستند. بسیاری از اعضای جامعه محلی در این مناطق در فصول سرد سال در شهرهای اطراف سکنی گزیده و در فصول گرم در روستاها اقامت می‌کنند.

در راستای عدم تکرار اطلاعات، یافته‌ها بنا بر سؤالات پرسش‌شده و نام گونه‌های اصلی دسته‌بندی و از هر منطقه بطور جداگانه ارائه شد. در ادامه یافته‌های قوم جانورشناسی در مورد سه گوشت‌خوار بزرگ جثه و زوج‌سمان وحشی توصیف شده است:

دانش و شناخت عمومی در مورد گونه‌ها

گرگ

گالش‌ها به گرگ ورگ^۱ می‌گویند. گرگ‌ها برای شکار در فصل سرد به ارتفاعات پایین و نزدیک روستاها می‌آیند. بیش‌ترین حمله گرگ به دام در پاییز و زمستان است. به گفته مردم درفک-دیلمان گرگ‌ها بیشتر زمستان نزدیک روستاها دیده می‌شوند. گرگ پس از شکار بر سر لاشه برنمی‌گردد "گرگ حیوان تیزی است". همچنین مردم محلی این منطقه معتقدند گرگ‌ها برای یافتن غذا روزانه بسیار جابجا می‌شوند و برای یافتن شکار مسافت‌های طولانی راه می‌روند "گرگ حیوانی سیار است و هر شب ۱۰-۷ کیلومتر باید راه برود". گرگ‌ها وقتی می‌خواهند به گله گوسفندان حمله کنند، بسیار هوشمندانه با یک استراتژی می‌آیند، طوری که یک گرگ پیشرو جلو می‌آید و سگ‌های گله را فریفته و در زمانی که سگ‌ها دنبال او می‌روند، گرگ دیگری از سمت دیگر به گله دام می‌زند. این اتفاق آن‌قدر رایج است که در مواردی سگ‌های گله باتجربه هم این موضوع را فهمیده‌اند و هنگام حمله گرگ‌ها یک سگ همراه بقیه در تعقیب و دنبال گرگ مهاجم نمی‌رود و کنار گله دام‌ها می‌ماند. به نظر مردم محلی جمعیت گرگ در منطقه در سال‌های اخیر کاهش یافته "غذایش (تعداد دام) و شکار کم شده".

1. vørg

مردم محلی هزارجریب معتقدند گرگ‌ها آن قدر قوی هستند که گوسفند را از دیوار بلند آغل به راحتی به بیرون می‌اندازند. آن‌ها روزها استراحت کرده و شب‌ها بیشتر فعالیت دارند. از نظر مردم منطقه بخشی از جمعیت گرگ‌ها به سمت استان سمنان مناطق اطراف دامغان و فیروزکوه رفته‌اند و به صورت عبوری در فصل پاییز و زمستان اطراف روستاها دیده می‌شوند. جمعیت گرگ‌ها به دلیل کم شدن جمعیت دام کاهش یافته است. در زبان تالشی به گرگ مانند گالش‌ها "وَرگ" گفته می‌شود. در ماسال و شاندرمن گرگ را "هَشَرَات" می‌گویند. رنگ بدن گرگ، کاو (آبی خاکستری) است. از آنجاکه جمعیت مرال و شوکا منطقه تقریباً از بین رفته، تنها منبع غذایی باقی‌مانده گرگ‌ها دام اهالی منطقه است. گرگ‌ها همواره به دام حمله می‌کنند و این حمله در فصل پاییز و زمستان و شب‌ها بیشتر است. آن‌ها خستگی ندارند و روزانه مسیرهای زیاد و بلندی را می‌گردند، حیوانات باهوشی هستند و کشتن آنها سخت است. اگر چیزی را یاد بگیرند به بقیه گله هم می‌آموزند. در زمان حمله به گوسفندها بصورت گروهی عمل کرده و برای شکارشان تقسیم کار دارند، بسیار غذا می‌خورند و اغلب از فیله پشت گوسفند به عنوان بهترین بخش مورد علاقه خود تغذیه می‌کنند. توله‌های گرگ در بهار به دنیا می‌آیند و هر بار تعداد بچه‌ها زیاد است "بیشتر از ۱۰ توله دارند".

پلنگ

گالش‌های منطقه هزارجریب می‌گویند پلنگ‌ها در صورت داشتن شکار کافی، به‌ویژه اگر گراز در جنگل فراوان باشد اطراف روستاها نمی‌آیند. حملات پلنگ به دام در بهار و تابستان بیشتر است، زیرا دام‌ها در این زمان از سال در جنگل رها هستند ولی با شروع فصل سرما دام‌ها به داخل روستا می‌آیند و از اواخر پاییز و زمستان که دام در جنگل رها نیست، پلنگ‌ها صدمه کمی به دام‌ها می‌زنند. همچنین پلنگ‌ها در فصل سرما بیشتر اطراف روستاها دیده می‌شوند، زیرا اهالی کمی در روستاها مانده‌اند و منطقه خلوت

می‌شود. پلنگ‌ها در هر بار حمله اغلب تنها یک دام را می‌برند و از بهترین قسمت گوشت شکار (دل و جگر) تغذیه کرده و هنگام خوردن شکار، از قسمت‌های نرم طعمه شروع می‌کنند. پلنگ جانور زرنگی است و به رفت‌وآمد در ارتفاعات و بلندی‌ها علاقه‌مند است "از آن بالا بر همه چیز در قلمروش مسلط می‌شود".

گالش‌های منطقه در فک معتقدند پلنگ‌ها از قسمت‌های نرم شکار استفاده می‌کنند و اول گردن طعمه را می‌گیرند. پلنگ را حیوانات باهوشی می‌دانند که برای شکار گاو، آگاهانه زمانی که روستاییان مشغول کار هستند را انتخاب می‌کند. پس از شکار طعمه پلنگ‌ها باز هم بر سر لاشه برمی‌گردند "چون پلنگ جراتش زیاد است".

مردم تالش خاطرات اندکی از مواجهه و رفتارهای پلنگ داشته و اذعان می‌کردند که دیگر دیده نمی‌شود ولی در گذشته پدرانشان خاطراتی از حمله و شکار پلنگ تعریف می‌کردند. در نظر مردم تالش پلنگ‌ها حیوانات باهوشی هستند و در مکان‌های دورافتاده کوهستان زندگی می‌کنند. آن‌ها برای شکار مکان‌های خلوت را انتخاب و خود را مخفی می‌کنند و معمولاً شکارشان را به بالای درخت می‌برند. پلنگ در مواجهه با انسان فرار نمی‌کند، "فرار کردن در کارش نیست، حتی اگر به سمتش گلوله بزنید خودش را در مسیر تیر می‌گذارد و به سمت تیر می‌پرد". آن‌ها معتقدند که پلنگ‌ها وقتی گاو را شکار می‌کنند فردا دوباره بر سر لاشه باز می‌گردند تا از باقیمانده آن استفاده کنند و مردم تالش با دانستن این رفتار در جایی که گاو کشته شده باشد، برای گرفتن پلنگ تله آهنی کار می‌گذاشتند.

خرس

در گویش مازندرانی منطقه هزارجریب به این گونه خرس و به توله خرس "خرس کاته"^۱ گفته شده ولی در غرب مازندران نام محلی خرس "آش" می‌باشد. بیش‌ترین خسارت خرس در منطقه هزارجریب مازندران به زنبورداران در فصل تابستان است. حملات خرس در بهار و پاییز بیشتر به دام و باغ‌ها رخ می‌دهد. بویایی آنها بسیار قوی است

1. xers káte

"هرسال نیمی از گوساله گوزن‌ها را با بویایی پیدا کرده و شکار می‌کند." در سال‌هایی که سرمای زمستان سخت باشد و شکوفه درختان گردو (آغوز) و آلوی وحشی (ترشه هلی)^۱ در جنگل دچار سرمازدگی شود و میوه درختان جنگلی کم باشد، خرس‌ها در پی کمبود مواد غذایی در جنگل برای تغذیه به اطراف روستاها می‌آیند. آن‌ها در ماه‌های اردیبهشت و خرداد که فصل رسیدن تمشک (تمشک) است بیشتر در جنگل دیده می‌شوند و یکی از غذاهای خرس در جنگل از گیل وحشی (گندس) است. خرس‌ها معمولاً با کسی کاری ندارند مگر آن‌که دارای توله باشند یا یکباره با آن‌ها رودررو شوید. پس از شب چله، تا ۴۰ روز در یک جا می‌مانند، می‌خوابند و در همان‌جا زایمان می‌کنند، یک ماه پس از شروع فصل بهار از لانه خود بیرون می‌آیند. خرس‌ها وقتی احساس کنند کسی به محل تغذیه آنها نزدیک شده غرغر می‌کنند و این هشدار است که باید از آنجا دور شد. بهترین زمان دیدن خرس اواخر مهرماه قبل از خواب زمستانی است که برای غذا پرسی می‌زنند. بدن خرس در فصل بهار چربی کمی دارد، در حالی که در پاییز و زمستان چربی زیادی در بدنش جمع شده و کشتش با هرگونه تفنگی آسان نیست و تنها با تفنگ‌های قوی مانند برنو می‌توان آنها را شکار کرد.

در درفک-دیلیمان خرس‌ها آخر تابستان و پاییز وارد باغات می‌شوند. یکی از بخش‌های رژیم غذایی خرس خرمالوی وحشی (آربه)^۲ است. همچنین در تابستان‌ها از آلوچه (هلی) و تمشک جنگلی (ولش)^۳ نیز تغذیه می‌کنند. آن‌ها در اواخر بهار و تابستان در جنگل‌ها و مراتع بالادست هستند. خرس‌ها از مورچه و موریانه نیز برای تغذیه استفاده می‌کنند "خرس با آن شکم بزرگش مورچه می‌خورد و به سراغ درختانی مانند انجیلی (چیو)^۴ و آزاد (آزی‌دار) که روی زمین افتاده و در حال پوسیدن شدن هستند می‌روند و به دنبال آنها می‌گردد." از نظر مردم محلی جمعیت خرس در منطقه سیاهکل کاهش یافته،

1. terse hali
2. arba
3. valaš
4. čiv

پس از اجرای طرح‌های جنگلداری که در آن بخشی از جنگل‌های طبیعی و متنوع منطقه پاک‌تراشی و با درختان زود رشدی چون کاج تک‌کشتی شدند، "در سال‌های اخیر به دلیل از بین رفتن تمشک‌زارها و نابودی بقیه درختچه‌های میوه مانند درختان اربه تعداد خرس‌ها در جنگل کم شده است".

در گویش تالشی به خرس "خرُس"^۱ می‌گویند. خرس‌ها از ریشه گیاهان زیرخاک مانند گلپر (سو) و میوه‌های جنگلی همچون گلابی جنگلی (خُچ^۲ یا اَمبورو^۳)، خرمالو (اَنبُو^۴) و ازگیل وحشی (ترْشَه زَر^۵) تغذیه کرده و در فصل پاییز قبل از خواب زمستانی، برای تغذیه از آلوچه‌وحشی (ترْشَه اَو^۶) به سمت جنگل‌های سوباتان می‌آیند و در همان لانه بچه‌اش را دنیا می‌آورد "همانجا بچه‌اش را که بسیار کوچک و مثل یک لخته است بزرگ می‌کند". بیدارشدن خرس‌ها از خواب زمستانی با شروع فصل بهار است، و در این هنگام از آنجایی که گرسنه هستند، حمله به گاو و گوساله‌ها بیشتر می‌شود. خرس‌ها گاهی پس از شکار لاشه را چال می‌کنند تا گوشت آن فاسد شود و چندین دفعه سر فرصت از همان لاشه تغذیه می‌کنند. خرس‌ها در هنگام حرکت در مناطق شیب‌دار و سرپایینی دست را روی سر گذاشته و معلق می‌زنند. جنگل‌هایی که دارای عسل وحشی هستند تعداد خرس بیشتری هم در آنها وجود دارد که برای تغذیه از عسل به بالای درخت می‌رود. خرس‌ها پاییز که هوا سرد می‌شود بیشتر سراغ کندوها می‌روند چون در تابستان به دلیل گرم بودن هوا زنبورها قوی‌تر هستند. همچنین به گفته کندوداران تالش خرس‌ها می‌دانند در طول روز زنبورها فعال‌تر هستند و نیش می‌زنند، در نتیجه اغلب شب به کندوها حمله می‌کنند. درخت بارانک (مولُنْج^۷) گیاهی است که خرس به خوردن میوه آن علاقه دارد. یکی از اهالی می‌گوید:

-
1. xərs
 2. xuč
 3. amburu
 4. anbu
 5. tərša zer
 6. au.tərwa au
 7. mulenj

"در درگیری خرس و پلنگ، خرس به بالای درخت سنگ برده و از آنجا به سمت پلنگ پرتاب می‌کند".

زوج سمان وحشی

در مازندرانی به مرال، "گاو کوهی" و به مرال نر "وَرزَا"^۱ می‌گویند. نزدیک به زمان گاوبانگی (اوایل تابستان) مرال نر به مدت دو هفته در یک مکان ثابت می‌ماند و در این مدت تنها ۴۰-۵۰ متر از جایش جابجا شده و تنها آب می‌نوشد. در این زمان چربی ذخیره می‌کند "کل بدنش پیه می‌گیرد" تا برای نبرد در گاوبانگی آماده شود. فصل بهار (فصلی که علف سبز می‌شود) به دلیل ورود دام به مراتع و از آنجا که مرال در جنگل است شکارچیان محلی به سراغ آن می‌روند.

در منطقه درفک- دیلمان در گذشته که جمعیت مرال‌ها بیشتر بود گاهی در جنگل مرال‌ها کنار گاوها می‌آمدند.

در بین تالش‌ها به مرال "گَنْز"^۲ و به ترکی "مارال" می‌گویند. به گفته یکی از افراد قدیمی محلی به حرکت گوزن هنگامی که می‌خواهد شاخش را بیندازد و سرش را به اطراف تکان می‌دهد "سَرَسورانی"^۳ می‌گویند. در جنگل‌های منطقه لیسار مرال دیده نمی‌شود و طی ۲۰ سال گذشته فقط گزارش از ردپای مرال وجود دارد.

در مازندران به گراز "خی"^۴ یا "حِرومی"^۵ می‌گویند. گرازها در اواخر فصل بهار خسارت بیشتری به زمین‌ها وارد می‌کنند. یکی از منابع غذایی گرازها، میوه بلوط است. همچنین از ریشه گیاه مَرغ (علف بندواش) نیز تغذیه می‌کنند. بعلاوه به سراغ ریشه گیاه توتون نیز می‌رود. جایی که گراز زیاد رد می‌شود را "کال‌کَش"^۶ می‌گویند.

1. verzā
2. ganz
3. sarsurāni
4. xi
5. herumi
6. kāl kaš

در گیلان منطقه درفک-دیلمان، به گراز "خوک" می‌گویند و یکی از اجزاء رژیم غذایی آن در منطقه درفک-دیلمان کرم ساقه‌خوار برنج است. مردم تالش به گراز "خو"^۱ می‌گویند که بویایی بسیار قوی داشته و اگر زخمی شود تلافی خواهد کرد. گرازها با دندان نیش خود "بل"^۲ شالیزارها را زیر و رو می‌کند. گالشان درفک-دیلمان که به شوکا با نام محلی "آهو" می‌گویند، معتقدند از گیاه کوله‌خاس (کِنْگِه)^۳ برای تغذیه استفاده می‌کند. در بین تالش‌ها به شوکا "مِسْگِل"^۴ و در منطقه اسالم "پَرزَه"^۵ گفته می‌شود، شوکا در این منطقه بسیار کمیاب شده است.

باورها، داستان‌ها و ضرب‌المثل‌ها

گرگ

مردم منطقه پابند و هزار جریب معتقدند چوپان و گرگ دشمن همیشگی هم هستند و به‌محض دیدن، دیگری را می‌کشند. در مازندران گرگ‌ها سمبل زیرکی هستند و برای آن‌که بگویند کسی سرش کلاه نمی‌رود، می‌گویند از گرگ زرنک‌تر است "در میان جوان‌های امروز برای آنکه بگویند فردی در بازار زرنک است، اصطلاح طرف برای خودش گرگی است را بکار می‌برند". همچنین می‌گویند اگر الاغ گرگ را ببیند، از ترس روی زمین می‌خوابد و دیگر حرکت نمی‌کند.

از نظر گالش‌های گیلان، گرگ حیوان گرمایی است و در تابستان به مناطق سردسیر و ییلاقی می‌رود. باوری در این منطقه رایج است که یک گرگ تا ۱۰۱ دام را نکشد، گله را ول نمی‌کند. به گفته یکی از شکارچیان قدیمی از روستای ملک‌رود سیاهکل اهالی باور

1. xu
2. bel
3. kenge
4. məsgel
5. pərza

دارند "اگر دم گرگ را به دیوار خانه‌ای آویزان کنی، زندگی‌ات از بین می‌رود و خانه‌خراب می‌شوی". اصطلاحی وجود دارد که مردم محلی به کسی که بدبیاری آورده می‌گویند "تَ رو گرگِ دُم وَرَن" «ta ro gorge dom vazen» (تو را دم گرگ زدند). بر این اساس حتی در این منطقه رسم است پس از کشتن گرگ لاشه آن را آتش می‌زنند تا کسی از اجزای بدنش سوءاستفاده نکند.

از نظر مردم تالش گرگ‌ها هیچ‌وقت از پشت سرهم دیگر راه نمی‌روند و به هم پشت نمی‌کنند، زیرا به یکدیگر اعتماد ندارند. گرگ گوسفند شکار شده را روی کولش می‌اندازد و فرار می‌کند. آن‌ها معتقدند که گرگ‌ها غذای زیادی می‌خورند و اگر بخواهند به کسی بگویند پرخور است، می‌گویند مثل گرگ می‌خورد. باوری بین شبان‌های (چوپان‌ها) منطقه تالش وجود دارد که مستقیم اسم گرگ را نمی‌آورند می‌گویند اشیاء-، او یا جانور، زیرا معتقدند "گرگ اگر اسمش را بشنود و بفهمد نامش را برده‌اند می‌آید"، به‌نوعی "اسمش را نبر" است. تصور می‌کنند اگر اسم گرگ را ببرند ظاهر می‌شود "موجود ظاییر ببی" «mujud zāyir babi»، پس اگر گرگ دیدند می‌گویند اشیاء دیدم. تالشان لیسار معتقدند برای آنکه بین دو نفر اختلاف بیفتد، در خانه‌اش دم گرگ چال می‌کنند "اگر دم گرگ را مخفیانه بین دو محله چال کنند، مثل گرگ به جان هم می‌افتند"، یا اگر کسی دم گرگ همراهش باشد و از وسط دو نفر بگذرد، بینشان اختلاف می‌افتد. در نتیجه امروز هم در بین دو نفر که مثلاً در بازار با هم حرف می‌زنند، کسی از میانشان رد نمی‌شود و در این موقعیت قبل عبور اول عذرخواهی می‌کند تا شبهه‌ای پیش نیاید. افراد قدیمی این منطقه برای دور کردن گرگ اسم جانور (گرگ) را با ذغال نوشته و در آب‌زده و دوباره در آتش می‌اندازند تا گرگ نیاید. از سویی در بین تالشان گرگ نماد شجاعت است و باور دارند اگر به بچه انسان، جگر یا قلب گرگ را بدهند شجاع و ترس خواهد شد. یکی از اهالی داستان مواجهه خود با گرگ را چنین تعریف کرد:

"هرکس گرگ را اولین بار ببیند بدنش سُست می‌شود و اگر اولین بار ببینی و داد نرنی لال می‌شوی، خود من وقتی که گرگ را دیدم سنگ در دستم بود، ولی خشکم زد".

همچنین آنها از فرد دارای کرامتی در منطقه صحبت می کردند به نام "سید رضا" که اولین سید معروف منطقه بود و مدفنش بقعه ای در مسجد هره دشت در لَپَگْ سِیق^۱ (به معنای سنگ پهن) است. از او روایت می شود که حدود ۱۵۰ سال پیش در کوهستان گله ای گرگ دوره اش می کنند، وی عمامه از سر برمی دارد و گرگ ها دور می شوند.

مردم تالش ضرب المثل های زیادی در مورد گرگ دارند که برخی به شرح زیر است: وَرَگِ نَه وَرَه بَبَرَدِی، شَوْنَه نَه خِلَه دَرَه کَرْدُ «vargi na vara babardi, šuna na xələ darakard»، (گرگ گوسفند را می برد با چوپان (گله دار) داد می زند نبر): کنایه از افراد دودوزه باز یا رفیق دزد و شفیق قافله است.

وَرَگَه دِلْشَه هَرْدَه «varga dələš harda»، (دل گرگ را خورده): کسی که خیلی پردل و جرات است و دل و جرات گرگ را دارد.

فَلَانُ کَسْ وَرَگَه «fəlān kas varg»، (فلانی مانند گرگ است): کنایه از کسی که سخت جان است و دیر از پای درمی آید، به گرگ تشبیه می کنند. زیرا این جانور قدرت تحمل بالا، استقامت و مقاومت بدنی خیلی زیاد به ویژه در پیمودن مسافت های طولانی در مسیرهای کوهستان و حتی در برف دارد.

از اهالی سوباتان داستانی از چگونگی تشکیل استخوان کشکک پای انسان تعریف کردند:

"تا زمان سلیمان پیغمبر گرگ ها با انسان، در استفاده از گوسفندان شریک بودند. آن زمان زانوی انسان هم مانند سگ و گرگ بود و می توانست خیلی سریع بدود. تا اینکه انسان ها چوپانی آموختند و هر زمان گرگ می آمد تا از گله سهمش را ببرد و یک گوسفند برای خودش برمی داشت، دیگر انسان نمی گذاشت و با سرعت دنبال گرگ می رفت و گوسفند را از وی پس می گرفت. گرگ ها شکایت به پیغمبر بردند، که ما از قدیم با هم در خوردن گوسفندان شریک هستیم، ولی انسان ها تازگی هر وقت ما یک گوسفند از سهم مان را می بریم، دنبال مان می آیند و سهم ما را می گیرند. آن زمان حضرت

1. lapagsiq

یک حلقه گرد و کشکک مانند به گرگ می‌دهد و می‌گوید اگر انسان این بار دنبال کرد، این حلقه را به سمتش پرتاب کن. وقتی انسان به دنبال گرگ دويد، آن حلقه را گرگ به سمتش پرت کرد و آن حلقه کشکک مانند آمد بر زانوی انسان قرار گرفت، همانجا آدم از درد بر زمین نشست و از آن پس سرعت دويدنش کم شد و دیگر نمی‌تواند مثل گرگ سریع بدود". در ادامه داستان توصیف می‌نمایند "سگ و گرگ، دست و پای صاف و بدون کشکک زانو دارند و به همین دلیل سرعتشان زیاد است و ما انسان‌ها از این داستان باید بدانیم اگر گرگ به سراغ گله می‌آید و گوسفندی را می‌برد، حتماً از گوسفندان سهم دارد که می‌برد".

پلنگ

مردم منطقه پابند و هزارجریب معتقدند: "اگر با پلنگ مواجه شدی با پلنگ صحبت کن و بگو پلنگ مهربان با من کاری نداشته باش پلنگ حمله نمی‌کند"، همچنین یکی از اهالی این منطقه می‌گوید: "پلنگ وقتی انسان را ببیند مسیرش را عوض می‌کند چون دنبال دردسر نیست". مردم این بخش از مازندران باور دارند پلنگ از گوشت حیوان شکار شده تغذیه نمی‌کند و تنها از دل آن می‌خورد. تجربه دیگری نیز وجود دارد که پلنگ‌ها در پاییز به اطراف روستا می‌آیند تا خاکستر (کُلین) بخورند، "موردی داشتیم که پلنگ هر سال پاییز به حمام قدیمی روستا می‌آمد و کلین می‌خورد". یک ضرب‌المثل در بین مردم منطقه مازندران وجود دارد با این عنوان "بامشی پلنگ خارزا هسته" «bāmši palange xuwarza heste»، (گربه خواهرزاده پلنگ است) کنایه از اینکه حلال‌زاده به دایی‌اش می‌ره.

از نظر گالش‌های منطقه سیاهکل در درفک-دیلمان پلنگ حیوان خطرناکی است و از انسان کینه می‌گیرد و در صورت درگیری با انسان تا نشان ندهد که قدرتمندتر است، رها نمی‌کند. از شکارچیان جوان روستای ملک‌رود چنین می‌گوید:

"پلنگ‌ها زمانی که بخواهند باردار شوند گربه شکار می‌کنند".

در منطقه درفک سیاهکل در یکی از مصاحبه‌ها پیرمردی از اهالی روستای سیکاش شعری را که خودش برای پلنگ سروده بود، خواند:

پلنگ گوید که من خوش خط و خالم سر کوهان (کوه‌ها) بُشُم (بروم) چقدر ونالم (بنالم)

خداوندا بده (بدهی) روزی حلالم که دست خود صفحه نامرد نمالم (محتاج افراد نامرد نشوم)

در بین تالشان افراد شجاع به پلنگ تشبیه می‌شوند و معتقدند "پلنگ مرد است" و مرام دارد. آن‌ها معتقدند که اگر در هنگام مواجهه با پلنگ آن را به حضرت ابوالفضل قسم بدهی کاری با شما ندارد. به گفته یکی از دامداران تالش "پلنگ‌ها در مکان‌هایی مانند اطراف آبشار استراحت می‌کنند تا رقیبانش صدای آن را نشنوند، زیرا در هنگام خواب خُرخر می‌کند". به باور تالشان گربه دایی پلنگ است "پوچو پلنگی دَییّه" « puču palangi dayiya».

خرس

اهالی روستاهای اطراف منطقه پابند و هزارجریب باور دارند خرس در هنگام خواب زمستانی و در طول شب‌های زمستان برای رفع گرسنگی کف دستش را می‌لیسد و می‌خورد. همچنین تجربه‌شان از مشاهده رفتار خرس این گونه بوده که "خرس وقتی انسان را می‌بیند روی دو پا می‌ایستد تا بگوید که من هم دو پا دارم و مثل خود تو انسان هستم". به باور بسیاری از مردم منطقه هزارجریب مازندران خوردن چربی خرس شجاعت فرد را زیاد می‌کند "کسی که پی خرس را بخورد زهره و جرأتش زیاد می‌شود". در مازندران در مورد رابطه دیرین خرس و الاغ داستانی وجود دارد. زمانی در گذشته‌های دور الاغ آسیابان بوده، خرس از سر تنگدستی برای درست کردن نان، از الاغ آرد گندم قرض گرفت تا برای بچه‌هاش نان درست کند، ولی هیچ‌وقت قرضش را برنگرداند. از آن پس هر

وقت الاغ و خرس با هم روبرو شوند و یا از دور صدای عرعر الاغ بیاید، خرس از شرم بدهی‌اش سرش را پایین می‌اندازد و یکی از اهالی این چنین می‌گوید:

"اگر موقع دیدن خرس بگویی از طرف الاغ و برای گرفتن طلب خر آمده‌ام، خرس با خجالت سرش را پایین می‌اندازد و می‌رود".

همچنین داستان‌هایی از مواجهه و دزدی دختران توسط خرس وجود دارد که به شرح ذیل است:

روایت اول: "خرس دختری را دزدید و به غارش برد و برای آنکه دختر فرار نکند، کف پای دختر را لیسیده بود طوری که کف پایش زخم شده و نمی‌توانست راه برود. در این مدت که دخترخانم نمی‌توانست راه برود، خرس پیشش می‌ماند و برایش غذا می‌آورد".

روایت دوم: "خرسی در جنگل بین دو درخت گیر کرده بود، شخصی او را نجات داد. خرس برای جبران این محبت در جنگل دنبال آن فرد رفت و او را به مسیری هدایت می‌کند تا جایی که محل عسل کوهی را نشان می‌دهد".

روایت سوم: "یک نفر گندمش را برای آسیاب می‌برد که خرسی را در راه دید و به خرس گفت بدنم زخمی است، با من کار نداشته باش و مرا تا روستا ببر و خرس همراهی‌اش می‌کند".

مردم منطقه درفک-دیلان معتقدند کشتن خرس کار سختی است زیرا حتی اگر بالای درخت باشد و بداند کسی قصد کشتنش را دارد، برای انتقام برمی‌گردد. بعلاوه اگر کسی به خرس شلیک کند "از خوردن تیر نوعی مست می‌شود و برای ترمیم زخمش روی آن خزه می‌گذارد".

در فرهنگ تالشی خرس موجودی ساده‌لوح، کینه‌توز و طمع‌کار بوده و شکارش نسبتاً ساده است. خرس علاقه شدیدی به خوردن دارد. همچنین باور دارند برای یافتن و شکار خرس ماده بهتر است از سگ نر و بالعکس استفاده شود، زیرا مؤثرتر است. یکی از تالش‌ها تعریف می‌کرد که بعضی افراد با اهمال‌کاری باعث می‌شوند خرس‌ها به نزدیک

شدن به دام عادت کنند و می‌گویند: فلانی خرس را دزد کرد، یعنی باعث شد به خوردن دام عادت کند "با بی‌عرضگی چوپان باعث شد خرس دهنش به طعم گوشت و خون دام برسد".

در مورد خرس‌ها چندین داستان بین تالشان رایج است:

روایت اول: "خرس آسیابانی بوده که در هنگام آسیاب کردن نجاستی را با آرد مخلوط کرده و از آن‌پس نفرین‌شده و نان و برکت از او رفته و آسیابان بدکار، به شکل موجودی پشم‌آلو و بدهیت (خرس) درآمده است".

روایت دوم: "خرسی به دختری در روستا گفته "کَلَه‌لو کَلَه‌لو" «*kelalu kelalu*» (دختر بیا) و او را با خودش از روستا به کوهستان می‌برد و از آمیزش آن‌ها بچه‌ای بوجود می‌آید که نیمی انسان و نیمی خرس است".

روایت سوم: "خرس دختری را از روستا دزدید و به لانه‌اش برد و برای این‌که آن را پیش خود نگه دارد، کف پایش را می‌لیسید تا پوست کف پایش نرم شده و نتواند فرار کند. دختر برای فرار به خرس می‌گوید برو برام پشم بیار و مخفیانه پشم‌ها را ریسیده و تبدیل به طنابی می‌کند که این طنابی که از پشم ساخته بود، چند کیلومتر طول داشته است. دختر برای نجاتش و اینکه راه لانه را به دیگر افراد نشان دهد، این طناب را از غار بیرون می‌اندازد تا بالاخره اهالی با دنبال کردن ریسمان مسیر لانه خرس را که دختر در آن پنهان بود پیدا کرده و او را نجات می‌دهند".

ضرب‌المثل‌های مختلفی نیز در مورد خرس بین تالشان وجود دارد:

خرسی را تَنبوره ژِه «*xərsi rā tambura že*»، (برای خرس تنبورزدن): تمثیل از حرف زدن برای کسی که توجه نمی‌کند یا یاسین در گوش خر خواندن.
ژوا خرُسِش «*zuwa xərsiš*»، (پسر مگر خرسی): کنایه از اینکه عقل ندارد.

کَلَه کَلَه خرُسِش بَش «*kale kale xərsiš baš*»، (مثل خرس کله کله می‌مانی): شبیه خرس جنگل کله کله که منطقه جنگلی باارزشی است و کنایه به کسی که شُل شُل راه می‌رود.

زوج سمان وحشی

گالش‌های منطقه پابند و هزارجریب مازندران معتقدند گرازها این قدر زمین را شخم می‌زند که دندان نیش "بیک" برای پاییز که فصل جفت‌گیری است تیز شود طوری که بتواند برگ درختی که به زمین می‌افتد را در هوا از وسط ببرد. باور محلی به نام "قَرتو" در میان مردم هزارجریب وجود دارد که در آن یک جمجمه گراز را بر سر چوب بلند گذاشته و در روستا با آن می‌چرخیدند و آواز خوانده و برای پایان بارندگی و برآمدن آفتاب از اهالی مزدگانی می‌گرفتند. در این حین می‌خواندند: "تِپْ تِپْ سِرا رِه خی بِلَشْتِه کتاب (قرآن) فِردا بَواشِه آفتاب" » tep tep serā re xi balešte ketab (qorān) ferdā be vāše āftāb، (تپ‌های اطراف توسط خوک بهم ریخته و ای صاحب کتاب (قرآن) فردا آفتاب بشه)، این باور در میان ایشان وجود دارد که وقتی گرازها در تپ‌های تجمع کرده و خاک تپ‌های را به هم ریخته باشند، فردا آفتاب می‌شود. آن‌ها معتقدند که در فصل پاییز مرال‌ها به باغات اطراف روستا نزدیک می‌شوند تا از برگ‌های خزان‌شده درخت گردو تغذیه کنند (یکی از اهالی معتقد بود که برگ گردو نوعی خاصیت آنتی‌بیوتیک دارد). همچنین مرال نر برای آنکه شاخش بیفتد از گیاهی به نام تلخک (گل سفیدی دارد) تغذیه می‌کند "آن قدر تلخ است که اشک در چشمش جمع می‌شود و شاخش می‌افتد". یکی از شکارچیان قدیمی مازندرانی می‌گوید:

"گوزن‌ها در فصل بهار به خوردن مار علاقه‌مند هستند، شاید به دلیل اینکه سم بدنش حالت مورفین دارد و درد انداختن شاخ را کم می‌کند" و "کنار گردن گوزن‌ها غده‌ای از سم مار بوجود می‌آید".

بنابراین به دلیل همین باور به مارخور بودن گوزن‌ها، در گذشته برای جلوگیری از ورود مار به خانه، یک شاخ گوزن در خانه می‌گذاشتند. در گذشته که ارتباط مردم محلی با طبیعت بیشتر بود می‌گفتند "گوزن‌ها گاو من، شوکا گوسفند من، قرقاول و کبک‌ها، مرغ و خروس من هستند". همچنین باور محلی رایجی وجود دارد که شکارچی آن قدر

شکار می‌کند که یکی از شکارها جلوییش زانو بزند "مثلاً یک گوزن جلوییش می‌نشیند" پس از آن شکار را کنار می‌گذارد.

برخی ضرب‌المثل‌های مرتبط با طبیعت و گونه‌های جانوری گالش‌های منطقه پابند و هزارجریب شامل موارد زیر است:

سَر بُری و تَر بُری عاقبت ندارد: منظور بریدن سر حیوان و درختان کار بدی است و فرد انجام‌دهنده عاقبت خوبی ندارد.

خی پول (خوک پول): کنایه از پول زیاد است.

خی می‌مانه (مثل گراز است): کنایه از کسی که زورش زیاد است و عقل ندارد.

گالش که پیر و ونه گوگ و ون وونه «gāleš ke pir vune guge vuv vune» (گالش که پیر می‌شه، نگهبان گوساله‌ها می‌شه).

مردم منطقه درفک-دیلیمان باور به بد بودن شکار را به گونه دیگری تعریف می‌کنند: "هنگام شکار جانوران، اگر قطره اشکی از چشم شکار پس از شلیک و از درد تیر بیاید، آن شکارچی خانه خراب خواهد شد و دیگر روز خوش نمی‌بیند".

همچنین در بین گالش‌های درفک-دیلیمان موجودی اساطیری و افسانه‌ای به نام "سیاه‌گالش" وجود دارد که مردم گالش آن را نگهبان و صاحب دام‌ها و گوزن‌ها می‌دانند و با گاوی که صاحبش سیاه‌گالش است نباید رفتار بد داشت. آن‌ها باور دارند اگر کسی حرف یا عمل بدی انجام دهد، سیاه‌گالش دام و یا خود فرد را از بین می‌برد. در قدیم مردم شیر داغ را ناشتا نمی‌خوردند زیرا معتقد بودند دام برای سیاه‌گالش است، پس اول او باید شیر را بخورد، در غیر این صورت گاو را تنبیه می‌کند (یا دام را به رودخانه پرت می‌کند و یا شاخش را به شاخه درخت می‌بندد). اگر دام‌ها همه روی زمین خوابیده باشند و تنها یکی از آن‌ها بایستد، صلوات می‌فرستند، زیرا معتقدند سیاه‌گالش داخل بدن آن گاو ایستاده است. همچنین اگر مرالی در بین گله گاوهایشان باشد نیز صلوات فرستاده و کسی گوزن را نمی‌کشد، زیرا برکت از بین می‌رود.

دو روایت از سیاه‌گالش در بین گالش‌های دیلمی در کتاب گالش‌ها وجود دارد که به ترتیب زیر هستند:

روایت اول: "سیاه‌گالش به شکارچی‌های مستمندی که برای امرارمعاش و تأمین هزینه‌های زندگی خود به شکار گوزن و آهو (شوکا) می‌پردازند ابتدا هدایایی چون برنج، گندم، آرد، روغن و گلپر می‌دهد تا بخشی از هزینه‌های زندگی‌شان را با برکت بخشی خود فراهم و از مال دنیا بی‌نیاز شوند. اگر هدایای سیاه‌گالش با آذوقه خانواده یا محصولات کشاورزی، دامی مخلوط شود آن‌ها پایان نیافتنی می‌شوند. سیاه‌گالش حتی در برابر قول ترک شکار گوزنی فربه را به شکارچی می‌بخشد که او اگر آن گوزن را زنده در گله گاو خود نگه دارد، موجب افزایش زادوولد و برکت فرآورده‌های دامی شده و اگر آن را بکشد و با گوشت آن قرمه تهیه کند، هرچه از آن خورشت بخورند تمام نمی‌شود. سیاه‌گالش در ازای ترک کردن شکار، از قرمه پربرکت خود مقداری به شکارچی بخشیده و با او قرار می‌گذارد که هر سال به آن مکان ملاقات بیاید و گوزنی که به سویی می‌آید را بگیرد و همراه ببرد. شرط بهره‌مندی از این هدایای دامی و فرآورده‌های کشاورزی، پول و طلا، رازداری و بروز ندادن ملاقات با سیاه‌گالش است. کسی که با وجود برخورداري از برکت هدایا، تابوی رازداری را رعایت نکند و راز چگونه ثروتمند شدنش را به کسی بگوید، بلافاصله از آن همه نعمت محروم و به سبب خیانت در راز، به‌زودی می‌میرد. اگر هم زنده بماند و برای شکار گوزن یا جانور حلال‌گوشت به جنگل برود سیاه‌گالش او را مجازات و جانش را به شکل فجیعی می‌گیرد".

روایت دوم: "در شاهسرای سیاهکل نقل شده در سالی با زمستان سخت و پربرف، گوزن‌ها از شدت گرسنگی به قشلاق می‌آیند و سرگالش از یکی از این حیوانات گرسنه نگهداری می‌کند. سال بعد در یک زمستان سخت همان سرگالش مجبور به رهاکردن گاوهایش و پناه بردن به گیلان (جلگه) می‌شود. در بهار وقتی در جنگل به چراگاه خود می‌رود، گرچه انتظار از بین رفتن دام‌هایش را داشت، مردی سیاه‌پوش و سیه‌چرده‌ای را در حال رسیدگی به دام‌هایش می‌بیند. مرد بلندقامت قوی‌هیکل سیاه‌پوش به سرگالش

می‌گوید که این لطف من برای کرامتی است که چند سال پیش در حق یکی از دام‌هایم (گوزن) کردی" (نوائیان و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۲).

به سیاه‌گالش در منطقه تالش "سیاه‌چوخا (سیاچوخا)"^۱ می‌گویند. موجودی شبیه انسان با پوششی پشمی (از پشم گوسفند) که تبر بر روی دوشش می‌گذارد. چوپانی نقل می‌کرد: "یک روز وسط گوسفندها مردی را با پوستین پشمی دیدم که راه می‌رفت. ابتدا فکر کردم پدرم است وقتی به دنبالش رفتم غیب شد".

در تالش سیاه‌چوخا موجود مثبتی است به‌طوری‌که در روز عید فطر به‌عنوان یک عضو خانواده برایش سهم فطریه می‌دهند و این باور وجود دارد که اگر فطریه سیاه‌چوخا را ندهند، سیاه‌چوخا در باتلاق گم‌شده و برای خانواده بدبینی می‌آورد (نوعی فرشته تقدیر و سرنوشت است). برخی پژوهشگران معتقدند (عبدلی، ۱۳۹۳: ۳۱۷) باور به سیاه‌چوخا از باور به ایزد اوستایی گوش‌رون^۲ که ایزد نگهبان دامداری است و دوران میتراپی ریشه دارد و باوری پیش از اسلام است که با برخی از باورهای پس از اسلام (مانند فطریه) ترکیب شده است.

در بین تالشان باوری وجود دارد که گراز دلاکی بوده که صورت پیامبر را اصلاح می‌کرده است. در حین اصلاح صورتش را زخمی می‌کند و حضرت نفرین می‌کند که به شکل حیوان دربیاید. همچنین آنها معتقدند جایی که گراز شخم زده را باید تف کنی و نباید بشینی زیرا ناپاک است.

برخی ضرب‌المثل‌های مرتبط با جانوران جنگل در بین تالشان شامل: اشته گردنْ خوگردنه «əštə gardan xu gardana»، (خوک آن‌قدر گردنش کلفته نمی‌تواند بچرخد): کنایه از کسی که گردنش را کلفت کرده ولی خاصیتی ندارد. فلان کسْ خوئه «fəlān kas xuwa»، (فلانی خوک است): یعنی حرف منطقی را نمی‌فهمد.

1. siyāčuxā
2. gošerun

خو عَمو زوئه «xu amu zuwa»، (پسرعموی خوگ): آدم هایی که هیچی نمی‌فهمند.

گَنزی شتی را گَته «ganzi šəti rā gate»، (شیر گوزن از من می‌خواهی؟): کنایه از کار نشدنی، اینکه چیزی می‌خواهی که امکان‌پذیر نیست (مانند شیر مرغ) باوری قدیمی در بین تالشان وجود دارد که اگر شکارچی تعداد شکارش به ۱۰۰ تا برسد، شکار صدم دیگر زمین نمی‌افتد و روی چهار دست و پا می‌نشیند و در این مرحله حیوان در برابر شکارچی تعظیم می‌کند و شکارچی پس از آن باید شکار را کنار بگذارد.

استفاده از اجزاء بدن گونه‌ها برای مصارف غذایی، دارویی و آیینی

گرگ

اهالی منطقه پابند و هزارجریب می‌گویند "دعانویس‌ها از چربی پشت پای گرگ برای اختلاف انداختن بین مردم استفاده می‌کنند"، همچنین بعضی از چوپان‌ها در آن منطقه (حتی چوپان‌های مهاجر افغان) به تأثیر اعضاء بدن گرگ ماده در جادو و طلسم باور دارند. از یکی از شکارچیان منطقه درفک-دیلیمان شنیدیم اگر چربی بدن گرگ را به بدن کسی بمالید بدیمن است و اختلافات را زیاد می‌کند.

در میان مردم تالش کاربرد دندان گرگ برای رفع ورم پستان دام که شیر داخلش مانده بیان شد که دندان گرگ را روی پستان دام کشیده و بهبود می‌یابد. آن‌ها معتقدند تمام اعضاء بدن گرگ، خاصیت و کاربرد دارد، حتی فرج (مادگی) گرگ، برای راحت کردن زایمان زنان حامله بکار می‌رود. در میان تالش‌ها مرسوم‌ترین روایت از مصرف از اجزاء بدن گرگ، خوردن قلب گرگ است (افرادی را در مصاحبه‌ها مشاهده کردیم که مدعی بودند در کودکی به آن‌ها دل گرگ خورانده شده است) زیرا باور دارند دل گرگ باعث افزایش جرات در انسان می‌شود، در این مورد حتی به جز بچه انسان، به توله‌سگ هم دل گرگ می‌دهند، تا نترس شود.

پلنگ

یک شکارچی قدیمی گالش در منطقه درفک-دیلمان اشاره داشت که در گذشته برای اینکه مشکل دفع ادرار "شاش‌بند" پسرها از بین برود، از سیبل پلنگ استفاده می‌شده و به عضو تناسلی کودک مالیده می‌شد. در این پژوهش در میان گالشان منطقه هزارجریب و تالشان منطقه لیسار سابقه‌ای از استفاده اجزاء بدن پلنگ ثبت نشد.

خرس

استفاده از چربی خرس در منطقه پابند و هزارجریب بسیار رایج است. طبق صحبت یکی از اهالی روستای باداب‌سر چربی "پی" خرس هر نیم کیلو به مبلغ ۵۰۰ هزار تومان به فروش می‌رسد. از چربی خرس به‌عنوان پماد و هم به‌صورت خوراکی (با نان) استفاده می‌شود. اهالی معتقدند استفاده از چربی خرس برای تنگی نفس، زانودرد (درد مفاصل) و جای سوختگی مفید است. به‌علاوه برای رفع بیماری‌های دام (گاو و گوسفند) از چربی بوداده خرس (چربی را با دمه داغ‌شده بو می‌دهند تا قابل خوردن باشد) و به‌صورت ترکیبی با سبوس گندم و نمک برای درمان برخی بیماری‌های دامی مانند بادگشت (آنتروتوکسمی که نوعی بیماری ناشی از رشد باکتری در روده است) و لنگی (فلجی پا) استفاده می‌شود. مردم این منطقه مازندران معتقدند که خرس گوشتی با طبع گرم و خاصیت دارویی دارد و به‌صورت نوعی خورش "لوه کباب" با برنج، یا آبگوشت مصرف می‌شود. حتی در میان گالش‌های مازندران این روایت نقل شده، "اگر یک قاشق پی خرس بخوری مردی، اگر دو قاشق پی خرس بخوری جوانمردی، اگر سه قاشق پی خرس بخوری پهلوانی" (تعبیری از بدمزگی و کاربرد چربی خرس).

در بین اهالی منطقه درفک-دیلمان رایج است که بهترین قسمت چربی خرس که خاصیت دارویی دارد، چربی وسط دست و پای است که برای ترمیم زخم بکار می‌رود. همچنین در میان مردم تالش مرسوم است: "خوردن جگر خرس به‌صورت خام باعث قوی شدن بدن و از بین رفتن ترس می‌شود". علاوه بر این به گفته برخی افراد محلی

گوشت ران خرس نیز در گذشته مورد استفاده بوده است. از چربی خرس برای بهبود سوختگی، زخم، درمان رماتیسم و باد بدن استفاده می‌شود و اگر کسی روغن خرس داشت به آن افتخار می‌کرد. در طب سنتی تالشان صفرای خرس برای کسی که می‌خواهد پسر دار شود تجویز می‌شود. بدین ترتیب که کیسه صفرا از جگر جدا شده تا تازه‌تر بماند، زیرا بسیار تلخ است. همچنین آنها برای درمان زخم اسبی که مثلاً گردنش چرک کرده باشد و نوعی بیماری سرماخوردگی که "ساک کو" نام دارد، از روغن خرس استفاده می‌کنند.

زوج سمان وحشی

در بین گالش‌ها گوشت مرال به دلیل آنکه چربی کمی دارد به صورت ته‌چین درست می‌شود.

در منطقه لیسار به دلیل از بین رفتن گونه مرال و تعداد اندک شوکا استفاده از این گونه‌ها برای شکار دیگر امکان‌پذیر نیست.

روش‌های شکار و دور کردن حیوانات از دارایی‌ها و انسان

در بین گالش‌ها برای دور کردن گوشت‌خواران سه روش اصلی شکار با تفنگ، تله‌گذاری و سم استفاده می‌شود. به‌طور کلی گالش‌ها به افرادی که گرگ و خرس را شکار کنند، اغلب دستخوش می‌گویند و در مواردی به ایشان مشلق می‌دهند. البته معتقدند پلنگ و گرگ جانوران باهوشی هستند که می‌توانند از خودشان محافظت کنند و شکار این گونه‌ها سخت است.

سه دارایی مهم تالش‌ها اسب، سگ و چوب‌دستی است و با سگ و چوب‌دستی حیوانات را از گله دور می‌کنند. سگ به‌ویژه برای تالش‌ها از گذشته همراهی مهم بوده و نقش کلیدی در دور کردن حیوانات وحشی داشته است. در کتاب ده مرد رشید در مورد کادوس‌ها (تالشان) که مردمانی جنگجو و به‌ویژه سگ‌های تالشی که نژادی بسیار قوی و بزرگ بوده‌اند ذکر شده است (آریانزاد، ۱۳۹۵). به‌طور کلی در تالش برای گرفتن هر

حیوان تله مخصوصی وجود داشته که به نام آن گونه بوده است مانند پلنگ تله، وَرگ تله (تله گرگ)، خو تله (تله گراز)، شوال (شغال) تله.

گرگ

تالشان برای دور کردن گرگ درختان پوسیده‌ای که دیرسوز هستند را آتش می‌زنند تا دود کرده و حیواناتی مانند گرگ یا گراز را دور کند. ابزار دور کردن گرگ و جانوران وحشی توسط چوپان‌ها "سُپنده کِت"^۱ به زبان تالشی و یا "سُپان داشی"^۲ به زبان ترکی نام دارد، که نوعی فلاخن است.

پلنگ

از روش‌های کشتن پلنگ در بین گالش‌های مازندران و گیلان استفاده از تله فلزی متصل به درخت است. با رد زنی، تله فلزی را در مسیر عبور پلنگ گذاشته و برای کشتن پلنگ از این وسیله استفاده می‌کنند. همچنین استفاده از سم (طعمه مسموم) نیز برای کشتن پلنگی که به دام حمله کرده رایج است.

در گذشته روشی برای شکار پلنگ در بین گالش‌ها مرسوم بود که با بستن نمد دور دست آن را در دهان پلنگ فرومی‌کردند تا مانع از گاز گرفتن آن شود و سپس با یک داس آن را می‌کشتند.

در کتاب شکار در گیلان، فرایند شکار را بدین ترتیب بیان می‌کند: "شکارچیان برای کشتن پلنگ به دور یکی از دستان خود نمد پیچیده و با بند محکمی می‌بستند تا هنگام نبرد باز نشود و با دست دیگر داس تیزی را گرفته و در مسیر پلنگ می‌ایستادند تا او را شکار کنند. شکارچی با پرتاب سنگ تلاش می‌کرد پلنگ را عصبانی کرده تا حمله کند. سپس با مهارت ویژه و دلاوری دست چپ خود را تا جایی که می‌توانست در دهان پلنگ می‌چپاند

1. sopandaket
2. sopāndaši

و پلنگ به نمد دست شکارچی گاز می‌زد تا دندان‌ش به گوشت شکارچی بنشیند، که بی‌فایده بود. در این هنگام شکارچی با دست راست ضربه‌های داس تیز بر سر و گردن و چشم پلنگ فرود می‌آورد و آن را می‌کشت. سپس شکارچی پوست پلنگ را کنده با کاه می‌انباشت و در روستاها و شهرها "دوران" می‌کرد و می‌گرداند. در آخر آن را می‌فروخت یا به خان هدیه می‌کرد و انعام می‌گرفت" (غلامی، ۱۳۹۷: ۳۰).

به دلیل کاهش شدید جمعیت پلنگ در منطقه لیسار تعارضی در منطقه وجود نداشته و دلیلی نیز برای دور کردن و کشتن این گونه نیست. اما در گذشته از تله و تفنگ برای کشتن این گونه استفاده می‌شد. یکی از اهالی خاطره‌ای را نقل کرد که حدود ۴۵ سال پیش پلنگی که در تله افتاده بود آن‌قدر با دندان‌ش تله را گاز زد که دندان‌هایش خورد شده بود.

خرس

اهالی منطقه پابند و هزارجریب برای دور کردن خرس از کندوهای عسل و باغ‌ها از مشعل‌هایی که با گازوئیل روشن شده در اطراف باغ و کندوها استفاده می‌کنند. بعلاوه با پخش کردن کاربیت (به دلیل بوی نامطبوع) در اطراف زمین کشاورزی و باغات از ورود خرس و دیگر جانوران جلوگیری می‌شود. روشی که در بین گالش‌ها مرسوم است با ایجاد سروصدا توسط قوطی‌هایی که با طناب به اطراف باغات و یا کندوها آویزان شده‌اند باعث فراری دادن آن‌ها می‌شوند.

یکی از شکارچیان قدیمی در روستای حسین‌آباد هزارجریب می‌گوید:
"در مواجهه با خرس اگر بچه‌ای همراهت است آن را روی سرت بگذار تا بلندتر دیده شوی و خرس حمله نکند، خرس از دیدن تفنگ بیش از دیدن کلاف‌سنگ (فلاخن) می‌ترسد زیرا صدای تفنگ را می‌تواند بشنود و فرار کند اما فلاخن صدایی ندارد و متوجه پرتاب سنگ نمی‌شود".

همچنین یک گالش وقتی به جنگل می‌رود می‌گوید یا دره داسی (داسی که دامدارها دارند) را بیار یا تفنگ را بیار.

تالشان معتقدند بهترین زمان برای شکار خرس وقتی است که لانه‌اش را پیدا کنند و آنجا بتوان خرس را به طریقی از لانه خارج و غافلگیر کرد، در غیر این صورت امکان نزدیک شدن به او در جنگل و دشت سخت است. بعلاوه از تله‌های بزرگ آهنی نیز برای گرفتن خرس‌هایی که به کندوها نزدیک می‌شوند استفاده می‌کنند. در یک جلسه گروهی با اهالی سوباتان در منطقه لیسار مطرح شد هنگام مشاهده خرس برای دور کردن خرس از خود نباید فرار کرد، بلکه باید دادوبیداد کرده و مثلاً فریاد بزنی و بگویی "دایی بیا" که او گمان کند افراد دیگری هم حضور دارند، بترسد و دور شود.

زوج سمان وحشی

جهت دور کردن گراز از زمین‌های کشاورزی در بین گالش‌های هر دو استان از کپسول منفجرشونده که در بازه‌های زمانی مشخص صدای خمپاره ایجاد می‌کند استفاده می‌شود و در بعضی روستاها میرشکارها برای کشتن گراز استخدام می‌شوند. در منطقه هزارجریب جایی که شکارچی برای کشتن گراز مخفی می‌شود را "پنو" یا گاژر می‌گویند. در بین مازندرانی‌ها یک روش قدیمی دور کردن گراز از اطراف زمین‌ها استفاده از موی صورت و ریش است که از سلمانی‌ها جمع و اطراف زمین‌ها پخش می‌شود اصطلاحاً به آن "کله می و جرومی" «kale mi u herumi» گفته می‌شود. گالش‌های منطقه درفک-دیلمان با سوزاندن باروت و پشم گوسفند "سوته‌نمد" با ایجاد دود و بو، از ورود گراز به مزارع جلوگیری می‌کنند. بعلاوه از حصار و سیم برقی که دور زمین کشیده شده نیز برای کشتن گراز استفاده می‌شود.

تالشان یک روش قدیمی برای دور کردن گراز دارند، از آنجا این گونه بویایی قوی دارد لباسی که عرق انسان دارد را اطراف مزرعه با طناب آویزان می‌کنند که با تکان خوردن آن در وزش باد گراز فراری می‌شود، همچنین از روغن سوخته که اطراف

زمین‌های کشاورزی می‌ریزند نیز برای دور کردن گرازها استفاده می‌کنند. برای شکار گراز از سگ شکاری که با گوشت گراز آموزش داده شده استفاده می‌شود که به این روش در زبان تالشی "قَنَق"¹ و در زبان ترکی "قانیخ"² می‌گویند. "لَکَنَه"³ روش دیگری است که در بین تالشان مرسوم است بدین ترتیب که وسیله پیت مانندی (به حلب سینکا می‌گویند) که همچون زنگوله آن را بر طناب تا نزدیک خانه می‌آویزند و هنگام مشاهده جانور در نزدیکی خانه و زمین آن را به صدا درمی‌آورند تا جانور فرار کند. همچنین از مترسک (به زبان تالشی دال)⁴ نیز برای دور کردن حیوانات استفاده می‌شود.

عکس ۲- سوپان‌داشی یا سپنده‌کت
(عکاس: پژوهشگر)

عکس ۱- استفاده از جمجمه گراز برای
مراسم قرتو (عکاس: هادی رضایی)

-
1. qāneq
 2. qānix
 3. lakana
 4. dāl

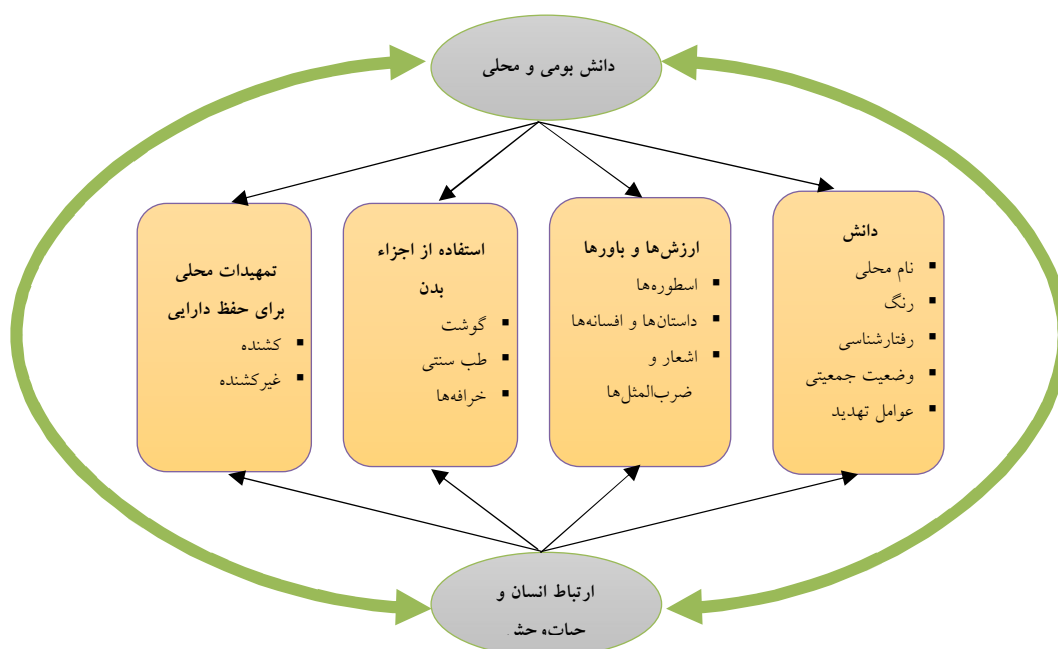

عکس ۳- تله آهنی (عکاس: پژوهشگر)

بحث و نتیجه گیری

حجم گسترده دانش محلی و بومی در این پژوهش نشان داد که سه گروه قومیتی مورد مطالعه با توجه به تجربه پدران و دانش تجربی خود، اطلاعات، باورها و داستان‌های بسیاری نسبت به طبیعت و حیات وحش پیرامون خود دارند. گالش‌های طبری در مازندران، گالش‌های دیلمی در درفک-دیلمان گیلان و تالش‌ها در منطقه لیسار اگرچه به دلیل فاصله مکانی و قرار گرفتن در منطقه جغرافیایی جدا از هم، تفاوت زبانی، ویژگی‌های بارز قومی، تاریخی و فرهنگی-اجتماعی متفاوتی دارند، اما در پی زندگی در زیست‌بومی با شباهت‌های کلی، برخی داستان‌ها، باورها و دانشی که نسبت به گونه‌های جانوری آن منطقه دارند مانند باور به موجودی افسانه‌ای در جنگل به نام سیاه‌گالش، نگاه عمدتاً منفی به گونه‌های جانوری گوشت‌خوار منطقه که در پی خسارت اقتصادی (آسیب به دام، باغات و کندو) در دیدگاه و باورهای فرهنگی مردم منطقه تجلی‌یافته (بدیمنی گرگ) یا دزد بودن خرس (داستان دزدیدن زنان جوان توسط خرس و یا ندادن بدهی آسیابان) مشابهت دارند. همچنین سه روش اصلی حذف این گونه‌ها شامل استفاده از تفنگ، سم و تله جزو روش‌هایی بودند که بطور مکرر برای کشتن این گونه‌ها در هر سه منطقه

مورد مطالعه بیان شد. دانش وسیع از نحوه تغذیه و رفتارشناسی پلنگ، خرس و گرگ در منطقه هیرکانی در بین مردم بومی به دلیل آشنایی با این گونه‌ها و ارتباط نزدیک با طبیعت اطراف خود است. بر مبنای مطالعات پیشین، دانش عموم مردم نسبت به گونه‌هایی که جثه بزرگ، کارزماتیک و محدوده پراکنش وسیع دارند بیشتر است (Alves, 2012: 4; Madsen et al., 2020: 2; Turvey et al., 2014: 190). مدل مفهومی طبق نتایج دانش بومی مردم هیرکانی ترسیم شده است (شکل ۱).

شکل ۱- مدل مفهومی مؤلفه‌های دانش بومی و ارتباط آنها با یکدیگر

گرگ

استفاده از اجزاء بدن گرگ مشخصاً در بین تالش‌ها مرسوم بوده و مصرف آن بیشتر ریشه در باورهای فرهنگی آن مردم دارد. گرگ در باور تالش‌ها ترکیبی از ترس، بدبینی

و نمادی اسطوره‌ای و هم‌زمان نشان ایستادگی است. به دلیل کشتن دام‌ها نظر بسیار منفی به گرگ وجود دارد. البته در بسیاری از فرهنگ‌های مختلف نیز باور عمومی نسبت به گرگ چنین است و این داستان‌ها و افسانه‌های فولکلور از رفتار و بوم‌شناسی این گونه نشأت گرفته که منجر به ترس می‌شود (Farhadinia et al., 2017: 210; Sponarski et al., 2014: 304; Suryawanshi et al., 2013: 2; Treves et al., 2017: 18; Vucetich et al., 2017: 57). در فرهنگ مردم لاداخ در کوهستان هیمالیا گرگ نمادی از ترس، بی‌زاری، طمع است و اشعار و داستان‌های بسیاری در این مورد دارند، بر این باورند که ارواح پلید می‌توانند خود را به شکل گرگ نشان دهند (Bhatia et al., 2021: 3). طی مطالعه‌ای در دو منطقه تحت حفاظت استان اصفهان نیز نگرش مردم نسبت به گونه گرگ در مقایسه با سایر گوشت‌خواران منطقه به دلیل تلفات بالای دام بسیار منفی بوده و حضور دیگر گوشت‌خواران نسبت به گرگ ترجیح داده می‌شد (Behmanesh et al., 2019: 12). در فرهنگ رم باستان کشتن گرگ بدون دلیل، بدیمن بوده و تنها هنگام حمله به دام مجاز به از بین بردن این حیوان بودند. فرمانده نیروهای نظامی نیز از پوست گرگ، پلنگ و خرس برای آرایش کلاهخود خود استفاده می‌کردند تا بدین ترتیب متمایز باشند (Rissanen, 2014: 143). در بین مردم منطقه تالش‌ها استفاده از اجزاء بدن شامل قلب و دم برای باورهای سنتی مرسوم‌تر است. در عربستان و اردن از بخش‌های مختلفی از بدن گرگ عربی شامل صفرا، جگر، چربی و غیره برای درمان انواع مختلف بیماری استفاده می‌شود (Aloufi and Eid, 2016: 562).

پلنگ

در منطقه درفک-دیلمان و پابند- هزارجریب به دلیل مشاهده مکرر گونه پلنگ، هنوز مردم محلی ارتباط بیشتری با این گونه داشته و داستان‌ها و روایت‌های بیشتری درباره پلنگ می‌توان در بین گالش‌های این دو منطقه شنید. اما در لیسار به دلیل نرخ پایین مشاهده و جمعیت بسیار محدود پلنگ (Moqanaki et al., 2013: 23; Soofi et al., 2018: 372)

اطلاعات و داستان‌های کمتری از این گونه‌ها در منطقه شنیده شد، درحالی‌که در منطقه حفاظت‌شده لیسار کماکان به دلیل حضور خرس و به‌ویژه گرگ، باورها و داستان‌های محلی مرتبط با این دو گونه در حافظه جمعی مردم محلی مانده است. مشاهده مستقیم گونه‌ها و شنیدن داستان‌ها در مورد یک گونه با میزان ارتباط مردم با منطقه و همچنین افزایش سن پاسخ‌دهندگان ارتباط دارد (Turvey et al., 2010: 783). این مسئله موضوع "سندرم تغییر پایه" را مطرح می‌کند که به معنای تغییر ادراک انسان از موضوعات و سیستم‌های زیستی به دلیل فقدان تجربه از گذشته است و بر این گزاره تأکید دارد که عدم انتقال دانش بین نسلی می‌تواند به فراموشی حضور و دانش موجود درباره گونه‌ها منجر شود (Jones et al., 2020: 1140; Papworth et al., 2009: 93; Turvey et al., 2010: 785). در مورد گونه‌های نادر و مخفی کار چون پلنگ به دلیل مشاهده اندک، به‌ویژه در منطقه لیسار به نظر می‌آید دانش محلی پایین‌تری وجود دارد و به تناسب همین امر می‌تواند منجر به کاهش انتقال دانش محلی و در نتیجه محو دانش بومی و بین نسلی شود (Turvey et al., 2010: 785; Turvey et al., 2014: 196). نظرات نسبت به گونه پلنگ ترکیبی از نگاه مثبت و منفی بوده و این گونه نمادی از قدرت، شجاعت و مردی است، اگرچه به دلیل حمله به دام‌ها در برخی روستاهای منطقه درفک-دیلیمان که تعارض بالایی داشتند، دید افراد بیشتر منفی بود. طی مطالعه‌ای در منطقه درفک به دلیل تلفات نسبتاً بالایی که اکثر مردم از حمله پلنگ به دام‌ها داشتند، نگرش عموماً مثبتی نسبت به این گونه وجود نداشت و حتی درصد قابل‌توجهی از مردم از کشتن پلنگ حمایت می‌کردند (Babgir et al., 2015: 127). در مطالعه روی پلنگ برفی در منطقه لاداخ نیز دیدگاه جامعه محلی به دلیل حمله به دام‌ها بیشتر منفی بوده و پیشنهاد ارتباط بیشتر با جامعه بومی و درگیر کردن آنها در امر حفاظت از طریق طراحی برنامه‌های مدیریتی و حفاظتی با استفاده از دانش بومی داده شد (Bhatia et al., 2021: 8)، اگرچه جامعه محلی منطقه تبت چین نگاه مثبتی نسبت به گونه پلنگ برفی داشتند (Gao et al., 2023: 11). همچنین در

مطالعه‌ای در شمال شرقی ایران نگرش‌ها نسبت به پلنگ مثبت و به گرگ منفی ارزیابی شد که ناشی از تلفات بیشتر مردم از گرگ بوده است (Farhadinia et al., 2017: 216). روش شکار این گونه نیز در زمان قدیم مشابه تجربه‌ای بود که ستوده (۱۳۸۹) نیز برای شکار ببر توسط شکارچیان به‌ویژه برای پوست آن در مناطق مازندران بیان نموده بود.

خرس

استفاده از اجزاء بدن خرس (چربی، صفرا و گوشت) بیش از دو گونه دیگر در بین همه قومیت‌های منطقه هیرکانی به دلیل باور به وجود خواص، مصارف دارویی و خوراکی رایج بوده، به‌ویژه استفاده از چربی خرس برای رفع بیماری‌های مختلف انسانی مانند درد مفاصل، تنگی نفس و ترمیم جای سوختگی و همچنین بعضی بیماری‌های دامی گزارش شد. مطالعه لیریایی و همکاران در سال ۱۴۰۰ در منطقه اشترانکوه لرستان نیز به کاربرد صفرای خرس برای رفع انواع سرطان و نیز چربی خرس به‌عنوان ماده‌ای با خاصیت ضد دلهره و ترس اشاره داشته است. در مطالعه‌ای دیگر در زاگرس نیز از کاربرد چربی خرس برای درمان بیماری‌های آرتروز و اسپاسم، در تهیه غذا و به‌عنوان ضد درد خالکوبی همچنین از کیسه صفرا و زردابه خرس برای دردهای اسپاسم، عقیم کردن زنان و بهبود زخم یاد می‌شود (Qashqaei et al., 2014: 109). در مطالعه‌ای بر نگرش مردم در استفاده از صفرا خرس در کشور لائوس پژوهشگران پی‌بردند تلاش‌های حفاظتی باید با ابتکارات آموزشی فرهنگ-محور باشد تا حمایت بیشتری از مردم محلی به همراه داشته باشد (Sukanan and Anthony, 2019: 14). در فرهنگ اقوام هیرکانی خرس نمادی از کینه و کندذهنی بوده و ارتباط انسان با خرس به‌عنوان موجودی شرور که زنان را می‌دزدیده و حاصل آن تولد کودک انسان-خرس نما است که در بین هر دو قومیت گالش و به‌ویژه تالش‌ها بیان شد. در فولکلور اسکیموها رابطه انسان و خرس رابطه‌ای دوستانه و حامی گونه است و ارتباط بین انسان مذکر و ماده خرس قطبی نقل می‌شود، زیرا باور دارند خرس قطبی دخترش را به مرد قوی، باهوش و چابک می‌دهد تا فرزندان که قدرت را از خرس و

هوش را از انسان به ارث برند نصیبش شود، که ناشی از اهمیت مهارت شکارچی‌گری در بین این جامعه بومی است. در فرهنگ اسکیموها خرس قطبی جایگاه اسطوره‌ای داشته و در داستان خلقت، خرس قطبی و خرس قهوه‌ای را زاده یک زن می‌دانند و موجود متولد از یک خرس و انسان، نماد شجاعت و زیرکی است (Kochneva, 2007: 92). درحالی‌که این مطالعه نشان داد در جنگل‌های شمال ایران، از آنجا که خرس به دلیل خسارت به انسان و شهرت به درنده‌خویی موجودی وحشی است، فرزند حاصل از ازدواج خرس و انسان نیز پلید و موجودی اهریمنی است.

زوج سمان وحشی

به جز گراز، باور و نگرش مردم جنگل‌نشین در مورد زوج سمان وحشی هیرکانی مثبت است. بیش‌ترین موارد در مورد سه زوج سم اصلی به جز استفاده از گوشت، اطلاعات ویژگی‌های رفتاری این گونه‌ها بود. نابودی جمعیت مرال و شوکا در پی شکار بی‌رویه (افزایش تعداد اسلحه)، حضور دام و سگ‌های گله در منطقه لیسار (Moqanaki et al., 2018: 372; Soofi et al., 2013: 23) منجر شده تا گفتگوها و خاطرات مردم این منطقه از مشاهده این گونه‌ها مربوط به گذشته باشد. از سوی دیگر وجود بیشه‌های مقدس در منطقه ناواسالم تالش و باور به حرام بودن شکار در این بیشه‌ها منجر به حفظ جمعیت اندکی از مرال و شوکا در این منطقه شده است. در بین گالش‌ها وجود باور مثبت و محیط‌زیستی به سیاه‌گالش در نقش نگهبان گوزن‌ها، در کنار وسعت بیشتر کوه و جنگل و صعب‌العبوری منطقه ممکن است عواملی باشند که به حفظ این گونه‌ها در منطقه پابند و درفک-دیلمان کمک نموده و این باورها و احترام محلی گرچه در گذر زمان کمرنگ شده، نمونه‌ای از انگیزه‌های فرهنگی پشتیبان حفاظت در منطقه می‌تواند باشد.

جنبه‌های نمادین به‌ویژه در مورد گونه‌های در معرض خطر، درک باورهای عامیانه، آموزه‌های مذهبی و تابوها نماینده شیوه‌ای از نگرش و تفکر سیستماتیک و نوعی از همزیستی و پیچیدگی‌های فرهنگی-اجتماعی تجربه‌هایی است که هر جامعه‌ای از ارتباط با

جانوران دارند (2: Faiz et al., 2022; 64: Benavides, 2013) که از منظر علمی و حفاظت‌گرایانه کاربردی است و اطلاعات جامع‌تری از جنبه‌های بوم‌شناختی در اختیار حفاظت‌گران قرار داده و کمک می‌نماید تا برخی تعارضات و مشکلات حفاظت حل شوند (190: Turvey et al., 2014; 486: Alves et al., 2018). مطالعه داستان‌های شفاهی مردم بومی در مورد خرس‌های گریزلی اطلاعات خاصی از بوم‌شناسی و ارتباط این گونه با انسان را مشخص کرد (5: Clark and Slocumbe, 2009). چنانچه سبک سنتی زندگی مردم بومی و محلی، روش‌های استفاده آنها از طبیعت و روند انتقال تجارب و داستان‌های شفاهی در حال از بین رفتن است، روایات‌های محلی و تجربه قوم‌نگاری جزئیاتی را درباره رفتار و اکولوژی گونه‌ها که به‌ندرت در مقالات علمی دیده‌شده به دانش آکادمیک می‌افزاید (Prado, 2022; 2: Kumera et al., 2022; 2: Bhatia et al., 2021; 11: et al., 2020). بررسی فولکلور در درک تنوع ارزش‌های متنوع، متناقض و پیچیده حیات‌وحش، به متخصصان در شناسایی انگیزه‌های فردی، اجتماعی که مکمل یا در تضاد با اهداف حفاظت هستند، یاری می‌رساند. چنین دانشی در طراحی راهبردهای معنی‌دار همزیستی انسان و حیات‌وحش مفید خواهد بود (Herrmann et al., 2021; 8: Bhatia et al., 2021; 11: al., 2013). به دلیل ارتباط مردم محلی با شهر و ورود مهاجرین به‌ویژه در استان گیلان این دانش رو به فراموشی می‌رود، لذا ثبت دانش و باورهای مردم و روایت‌های شفاهی در مورد گونه‌های جانوری مختلف منطقه هیرکانی می‌تواند به‌عنوان ابزاری در طراحی راهبردهای فرهنگی-حفاظتی بکار گرفته شود. همچنین به دلیل آنکه اکثر مطالعات قوم جانورشناسی بر گونه‌های کاریزماتیک بزرگ جثه تمرکز داشته‌اند (Turvey et al., 2014: 196)، پیشنهاد می‌شود مطالعه گونه‌هایی که به دلیل فرهنگی یا اندازه کوچک بدن کمتر مورد توجه بوده‌اند نیز انجام شود.

در پی نگاه منفی درباره بعضی گونه‌ها به‌ویژه گرگ و خرس در منطقه هیرکانی، باید تلاش کرد تا بار اخلاقی منفی را با رویکردهای تعاملی کاهش داده و بجای استفاده از روش‌های آموزشی کلیشه‌ای با نمادسازی مثبت از آنها در استعاره‌ها، داستان‌ها و

شمایل‌های بومی به بقای این گونه‌ها کمک کرد. همچنین انجام مطالعات انسان‌شناسی زیستی-تاریخی و اسطوره‌شناسی نیز به شناسایی دلایل ریشه‌ای باورها و داستان‌های مردم این منطقه و نگرش آنها نسبت به این گونه‌ها برای ارائه برنامه‌های آموزشی کمک خواهد کرد. استفاده از اجزاء بدن گرگ به‌ویژه در تالش‌ها و خرس در بین هر سه قومیت لزوم افزایش آگاهی در کنار انجام مطالعاتی برای بررسی میزان شکار این گونه‌ها جهت استفاده از اجزاء بدن در منطقه و شناسایی و نظارت بازارهای فروش را می‌طلبد. نظر به تأکید مردم محلی بر اثرات مثبت چربی خرس برای درمان بیماری‌های مختلف، مطالعات آزمایشگاهی در مورد اثرات استفاده از این مواد توسط سیستم سلامت و درمان پیشنهاد می‌شود.

همچنین در منطقه لیسار در پی عدم مشاهده گونه مرال و جمعیت بسیار پایین پلنگ در سال‌های اخیر، انجام مطالعاتی در خصوص ارزیابی نظر مردم محلی و بررسی شرایط معرفی مجدد این گونه‌ها می‌تواند شرایط موجود را برای انجام اقدامات حفاظتی آتی فراهم نماید. در منطقه پابند و به‌ویژه درفک-دیلمان نیز از آنجا که به خاطر خسارت به دام، دید منفی نسبت به گونه پلنگ شکل گرفته، جبران خسارت و بیمه دام توسط سازمان محیط‌زیست اولویت دارد همچنین ارائه راهکارهایی برای مدیریت دام بطور نیمه‌صنعتی و آموزش روش‌های حفاظت از دام توسط سازمان‌های مردم‌نهاد راهگشا خواهد بود. با توجه به وضعیت حفاظتی این گوشت‌خواران در معرض تهدید، تلاش‌های جامعه‌محور با حضور و مشارکت مداوم و مؤثر ذینفعان می‌تواند به حفاظت از تنوع زیستی کمک کند. در نهایت انجام مطالعات مردم‌شناسی حفاظت از تنوع زیستی به ارتقاء نقش مردم در شبکه مناطق حفاظت‌شده و شناسایی زمینه‌های توسعه مناطق تحت حفاظت عرفی جوامع بومی و محلی^۱ کمک خواهد کرد.

سپاسگزاری

از همکاری بی‌دریغ مردم محلی روستاهای اطراف مناطق پارک ملی پابند و شکارممنوع هزارجریب، منطقه شکار ممنوع درفک-دیلان و منطقه حفاظت‌شده لیسار در فرایند این پژوهش سپاسگزار است. همچنین از آقای شهرام آزموده فعال فرهنگی منطقه تالش که در بخش آوانگاری و آقایان فردین نظیری، ماهان مهرو و اسماعیل آقاجانی از فعالان محیط‌زیستی استان گیلان و آقای هادی رضایی فعال محیط‌زیست شهر نکاء در مازندران برای تکمیل اطلاعات کمک شایانی داشتند کمال تشکر را دارد.

تعارض منافع

این مقاله تحت حمایت مادی صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور^۱ برگرفته‌شده از طرح شماره «۴۰۰۶۳۴۴» انجام شده است.

ORCID:

Elmira Sharbafi	 https://orcid.org/0009-0006-6271-7201
Hamid Reza Rezaei	 https://orcid.org/0000-0002-9422-5600
Sadegh Salehi	 https://orcid.org/0000-0003-2108-2132
Mohammad Sadegh Farhadinia	 https://orcid.org/0000-0002-5385-6254
Maryam Shahbazi	 https://orcid.org/0000-0001-5607-8710

منابع

- آریانزاد، ش. (۱۳۹۵). ده مرد رشید. تهران: نشر دنیای کتاب.
- اندرسون، ا. ن؛ پیرسال، دبورام؛ هان، یوجین. س هان و ترنر، نانسی ج. (۱۳۹۶). زیست قوم‌شناسی. ترجمه: منیژه مقصودی، هما حاجی علی محمدی، امیر غریب عشقی و بابک غلامین. تهران: دانشگاه تهران
- بشرا، محمد. (۱۳۸۷). افسانه‌ها و باورداشت‌های مردم‌شناختی جانوران و گیاهان در گیلان: دد و دام. جلد ۲، رشت: موسسه فرهنگی و انتشاراتی دهسرا، چاپ ۵.
- بهمن ییگی، محمد. (۱۳۸۹). بخارای من ایل من، شیراز: انتشارات نوید شیراز
- بهمنش، بهاره؛ محبی، رجبعلی؛ میردیلیم، زهره؛ حاجیلی دوجی، آیسین و توان، منیژه. (۱۴۰۱). «دانش بومی گیاهان سمی و دارویی برای دام در بین بهره‌برداران ترکمن مراتع قشلاقی مراوه‌تپه، استان گلستان». دو فصلنامه علمی دانش‌های بومی ایران، دوره نهم، شماره ۱۷: ۲۸۹-۳۲۰.
- خالقی، باقر؛ عوافی همت، محمد؛ شامخی، تقی و شیروانی، انوشیروان. (۱۳۹۶). «همزیستی با جنگل: دانش سنتی اکولوژیکی جنگل‌نشینان ارسباران در استفاده از درختان جنگلی». مجله جنگل ایران. سال نهم، شماره ۱: ۸۵-۱۰۰
- درویش‌صفت، علی اصغر. (۱۳۸۵). اطلس مناطق حفاظت شده ایران. انتشارات دانشگاه تهران
- دهداردرگاهی، محمد؛ کرمی، محمود و خراسانی، نعمت‌الله. (۱۳۸۶). «زون‌بندی منطقه شکارممنوع درفک و دیلمان با استفاده از GIS». محیط‌شناسی، سال سی و سوم، شماره ۴۳: ۶۰-۵۱.
- رایگانی، ابراهیم. (۱۳۹۷). «بررسی جنبه‌های مردم‌شناختی مار در فرهنگ کهگیلویه و بویراحمد (جنوب غرب ایران)». نامه انسان‌شناسی، دوره پانزدهم، شماره: ۲۶.
- رودبارکی کلاری، بهروز. (۱۳۹۱). باورهای عامیانه گالش‌های شمال ایران. اصفهان: آسمان‌نگر.
- ستوده، منوچهر. (۱۳۸۹). البرزکوه. تهران: بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار.
- ستوده، منوچهر. (۱۳۹۰). فرهنگ گیلکی. رشت: فرهنگ ایلیا.
- عبدلی، علی. (۱۳۹۳). تاریخ تالش. تهران: جامعه‌نگر
- غلامی، اباذر. (۱۳۹۷). شکار در گیلان. رشت: فرهنگ ایلیا.
- فرهادی، مرتضی. (۱۳۹۳). «مردم‌نگاری دانش‌ها و فن‌آوری‌های سنتی: "نان شب" مردم‌نگاران ایران». دو فصلنامه علمی دانش‌های بومی ایران، دوره اول، شماره ۲: ۴۹-۱.

قوم جانورشناسی، ابزاری کاربردی برای حافظت از، شعربافی و همکاران | ۲۰۵

- فرهادی، مرتضی. (۱۳۹۰). «بحران محیط زیست در ایران و لزوم بازنگری به دانش‌های مردمی و راهکارهای فرهنگ ملی». کتاب ماه علوم اجتماعی. شماره چهل و یک، شماره ۱۴۹: ۵۷-۳۴.
- فرهادی، مرتضی. (۱۳۸۴). «گیاه مردم‌نگاری با چکیده و نمونه‌هایی از گیاه مردم‌نگاری گیاهان خودروی کمره». فصلنامه علوم اجتماعی. دوره سیزده، شماره ۳۴ و ۳۵: ۹۶-۴۱.
- قدیریان، طاهر و رئیس چهارطاقی، نیلوفر. (۱۳۹۴). بررسی وضعیت پستانداران در جنگل‌های هیرکانی. پروژه مدیریت چندمنظوره جنگل‌های هیرکانی.
- لیریایی، لیلا؛ عوافی همت، محمد و جهانی، علی. (۱۴۰۰). «مقدمه‌ای بر قوم جانورشناسی به عنوان بخشی از دانش سنتی با نمونه‌هایی از دانش قوم جانورشناسی ساکنان منطقه حفاظت‌شده اشترانکوه در استان لرستان». دو فصلنامه علمی دانش‌های بومی ایران، دوره هشتم، شماره ۱۶: ۳۴۲-۲۹۷.
- موسوی، سیده‌اشم. (۱۳۹۴). «ماکیان داری و ارتباط آن با نهادهای اجتماعی در جامعه روستایی گیلان». مجله مطالعات اجتماعی ایران، سال نهم، شماره ۴: ۸۳-۶۱.
- مهندسین مشاور طرح آبریز. (۱۳۹۲). مطالعات و تهیه طرح توجیهی و تفصیلی پارک ملی پابند در استان مازندران. اداره کل حفاظت محیط‌زیست استان مازندران.
- نوائیان، میثم؛ فریدمجتهدی، نیما و قاسمی وسمه‌جانی، ابوطالب. (۱۳۹۸). گالش‌ها. رشت: فرهنگ ایلیا.

- Aloufi, Abdulhadi, and Ehab Eid. (2016). "Zoothrapy: A study from the Northwestern region of the Kingdom of Saudi Arabia and the Hashemite Kingdom of Jordan." *Indian journal of traditional knowledge*, 15, 561-569.
- Alves, Rômulo RN, Wedson MS Souto, and Raynner RD Barboza. (2010). "Primates in traditional folk medicine: a world overview." *Mammal Review*, 40(2), 155-180.
- Alves, Rômulo Romeu Nóbrega. (2012). "Relationships between fauna and people and the role of ethnozoology in animal conservation." *Ethnobiology and Conservation*, 1(0).
- Alves, Rômulo Romeu Nóbrega, and Ulysses Paulino Albuquerque. (2012). "Ethnobiology and conservation: Why do we need a new journal?" *Ethnobiology and Conservation*, 1(0).
- Alves, Rômulo Romeu Nóbrega, Josivan Soares Silva, Leonardo da Silva Chaves, and Ulysses Paulino Albuquerque. (2018). Chapter 25, *Ethnozoology*

- and Animal Conservation*. In Ethnozoology, edited by Rômulo Romeu Nóbrega Alves and Ulysses Paulino Albuquerque, 481-496. Academic Press.
- Alves, Rômulo Romeu Nóbrega, and Wedson Medeiros Silva Souto. (2015). "Ethnozoology: A Brief Introduction." *Ethnobiology and Conservation*, 4(0).
 - Alves, Rômulo Romeu Nóbrega, Wedson Medeiros Silva Souto, and Raynner Rilke Duarte Barboza. (2016). "The role of nonhuman primates in religious and folk medicine beliefs." *Ethnoprimatology: Primate conservation in the 21st century*, 117-135.
 - Atkinson, Paul. (2007). *Ethnography: Principles in practice*. London: Routledge.
 - Babrgir, Sima, Mohammad S. Farhadinia, and Ehsan M. Moqanaki. (2015). "Socio-economic consequences of cattle predation by the Endangered Persian leopard *Panthera pardus saxicolor* in a Caucasian conflict hotspot, northern Iran." *Oryx*, 51, 124 - 130.
 - Behmanesh, Mokarameh, Mansoureh Malekian, Mahmoud Reza Hemami, and Sima Fakheran. (2019). "Patterns and determinants of human-carnivore conflicts in Central Iran: realities and perceptions behind the conflict." *Human Dimensions of Wildlife*, 24(1), 14-30.
 - Benavides, Pelayo. (2013). "Animal symbolism in folk narratives and human attitudes towards predators: An analysis of their mutual influences." *Folklore*, 124(1), 64-80.
 - Bhatia, Saloni, Kulbhushansingh Suryawanshi, Stephen Mark Redpath, Stanzin Namgail, and Charudutt Mishra. (2021). "Understanding People's Relationship With Wildlife in Trans-Himalayan Folklore." *Frontiers in Environmental Science*, 9.
 - Boakye, Maxwell K., Edward D. Wiafe, and Meyir Y. Ziekah. (2019). "Ethnomedicinal use of vultures by traditional medicinal practitioners in Ghana." *Ostrich*, 90(2), 111-118.
 - Bobo, Kadiri, and Bonito Chia Ntumwel. (2010). "Mammals and birds for cultural purposes and related conservation practices in the Korup area, Cameroon." *Life Sciences Leaflets*, 9, 226 – 233.
 - Bobo, Kadiri S, and Robert B Weladji. (2011). "Wildlife and land use conflicts in the Mbam and Djerem conservation region, Cameroon: status and mitigation measures." *Human Dimensions of Wildlife*, 16(6), 445-457.
 - Bobo, Kadiri Serge, Fodjou Florence Mariam Aghomo, and Bonito Chia Ntumwel. (2015). "Wildlife use and the role of taboos in the conservation of wildlife around the Nkwende Hills Forest Reserve; South-west Cameroon." *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 11(1), 2.

- Braga-Pereira, Franciany, Thais Q. Morcatty, Hani R. El Bizri, Aline S. Tavares, Carla Mere-Roncal, Carlos González-Crespo, Carolina Bertsch, Claudia Ramos Rodriguez, Claudio Bardales-Alvites, Eduardo M. von Mühlen, Galicia Fernanda Bernárdez-Rodríguez, Fernanda Pozzan Paim, Jhancy Segura Tamayo, João Valsecchi, Jonas Gonçalves, Leon Torres-Oyarce, Lísley Pereira Lemos, Marina A. R. de Mattos Vieira, Mark Bowler, Michael P. Gilmore, Natalia Carolina Angulo Perez, Rômulo Romeu da Nóbrega Alves, Carlos A. Peres, Pedro E. Pérez-Peña, and Pedro Mayor. (2022). "Congruence of local ecological knowledge (LEK)-based methods and line-transect surveys in estimating wildlife abundance in tropical forests." *Methods in Ecology and Evolution*, 13(3), 743-756.
- Clark, Douglas A, and D Scott Slocombe. (2009). "Respect for grizzly bears: an Aboriginal approach for co-existence and resilience." *Ecology and Society*, 14(1).
- de Melo, Robson Soares, Olga Camila da Silva, Antonio Souto, Rômulo Romeu Nóbrega Alves, and Nicola Schiel. (2014). "The Role of Mammals in Local Communities Living in Conservation Areas in the Northeast of Brazil: An Ethnozoological Approach." *Tropical Conservation Science*, 7(3), 423-439.
- Dickman, A. J. (2010). "Complexities of conflict: the importance of considering social factors for effectively resolving human–wildlife conflict." *Animal Conservation*, 13(5), 458-466.
- Faiz, Maryam, Muhammad Altaf, Muhammad Umair, Khalid S. Almarry, Yahya B. Elbadawi, and Arshad Mehmood Abbasi. (2022). "Traditional Uses of Animals in the Himalayan Region of Azad Jammu and Kashmir." *Frontiers in Pharmacology*, 13.
- Farhadinia, Mohammad S, Remington J Moll, Robert A Montgomery, Sohrab Ashrafi, Paul J Johnson, Luke TB Hunter, and David W Macdonald. (2018). "Citizen science data facilitate monitoring of rare large carnivores in remote montane landscapes." *Ecological Indicators*, 94, 283-291.
- Farhadinia, Mohammad S., Paul J. Johnson, Luke T. B. Hunter, and David W. Macdonald. (2017). "Wolves can suppress goodwill for leopards: Patterns of human-predator coexistence in northeastern Iran." *Biological Conservation*, 213, 210-217.
- Fernandes-Ferreira, Hugo, Sanjay Mendonça, Ciro Albano, Felipe Ferreira, and Rômulo Alves. (2011). "Hunting, use and conservation of birds in Northeast Brazil." *Biodiversity and Conservation*, 21.
- Gao, Yufang, Yiqing Wang, Andy T. L. Lee, Yuntian Liu, Yu Luo, Kaggie Orrick, Justine Shanti Alexander, Ju Tashi Sangpo, and Susan G. Clark.

- (2023). "Contextualizing sociodemographic differences in Tibetan attitudes toward large carnivores." *Conservation Science and Practice* 5 (12):e13049.
- Ghanbari, Sajad, and Samuel T. Turvey. (2022). "Local ecological knowledge provides novel evidence on threats and declines for the Caucasian grouse *Lyrurus mlokosiewiczii* in Arasbaran Biosphere Reserve, Iran." *People and Nature* 4(6), 1536-1546.
 - Ghoddousi, Arash, Mahmood Soofi, Amirhossein Kh Hamidi, Sheyda Ashayeri, Lukas Egli, Siavash Ghoddousi, Julian Speicher, Igor Khorozyan, Bahram H. Kiabi, and Matthias Waltert. (2017). "The decline of ungulate populations in Iranian protected areas calls for urgent action against poaching." *Oryx*, 53(1), 151-158.
 - Glasenapp, Markus, and Thomas Thornton. (2011). "Traditional Ecological Knowledge of Swiss Alpine Farmers and Their Resilience to Socioecological Change." *Human Ecology*, 39.
 - Herrmann, Thora M., Elke Schüttler, Pelayo Benavides, Nicolas Gálvez, Lisa Söhn, and Nadja Palomo. (2013). "Values, animal symbolism, and human-animal relationships associated to two threatened felids in Mapuche and Chilean local narratives." *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 9(1), 41.
 - Hill, Rosemary, Çiğdem Adem, Wilfred V. Alangui, Zsolt Molnár, Yildiz Aumeeruddy-Thomas, Peter Bridgewater, Maria Tengö, Randy Thaman, Constant Y. Adou Yao, Fikret Berkes, Joji Carino, Manuela Carneiro da Cunha, Mariteuw C. Diaw, Sandra Díaz, Viviana E. Figueroa, Judy Fisher, Preston Hardison, Kaoru Ichikawa, Peris Kariuki, Madhav Karki, Phil O. B. Lyver, Pernilla Malmer, Onel Masardule, Alfred A. Oteng Yeboah, Diego Pacheco, Tamar Pataridze, Edgar Perez, Michèle-Marie Roué, Hassan Roba, Jennifer Rubis, Osamu Saito, and Dayuan Xue. (2020). "Working with Indigenous, local and scientific knowledge in assessments of nature and nature's linkages with people." *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 43, 8-20.
 - IUCN. (2022). *Application of Indigenous & Local Knowledge (ILK) in IUCN Red List assessments*: White paper. Version 1. Adopted by the IUCN SSC Red List Committee and IUCN CEESP-SSC Sustainable Use & Livelihoods Specialist Group Steering Committee
 - Jones, Lizzie P., Samuel T. Turvey, Dario Massimino, and Sarah K. Papworth. (2020). "Investigating the implications of shifting baseline syndrome on conservation." *People and Nature*, 2(4), 1131-1144.

- Kideghesho, Jafari R. (2008). "Co-existence between the traditional societies and wildlife in western Serengeti, Tanzania: its relevancy in contemporary wildlife conservation efforts." *Biodiversity and Conservation*, 17, 1861-1881.
- Kochneva, S. (2007). "Polar bear in material and spiritual culture of the Native peoples of Chukotka." *Final Report of Anadyr: Chukotka Association of Traditional Marine Mammal Hunters*.
- Kumera, Goshu, Girum Tamire, Gezahegn Degefe, Hussein Ibrahim, and Dereje Yazezew. (2022). "Ethnozoological Study of Traditional Medicinal Animal Parts and Products Used among Indigenous People of Assosa District, Benishangul-Gumuz, Western Ethiopia." *International Journal of Ecology*, 2022, 8430489.
- Madsen, Emily K., Nicholas B. Elliot, Ernest E. Mjingi, Emmanuel H. Masenga, Craig R. Jackson, Roel F. May, Eivin Røskoft, and Femke Broekhuis. (2020). "Evaluating the use of local ecological knowledge (LEK) in determining habitat preference and occurrence of multiple large carnivores." *Ecological Indicators*, 118, 106737.
- Moqanaki, Ehsan, Urs Breitenmoser, Bahram Kiabi, Mohammadreza Masoud, and Staffan Bensch. (2013). "Persian leopards in the Iranian Caucasus: A sinking 'source' population?" *Cat News*, 59, 22-25.
- Müller, J., K. Sagheb-Talebi, and S. Thorn. (2017). "Protect Iran's ancient forest from logging." *Science*, 355(6328), 919.
- Newing, Hellen, C Eagle, R Puri, and CW Watson. (2011). *Conducting research in conservation*. Vol. 775: London: Routledge Oxfordshire.
- Papworth, S.K., J. Rist, L. Coad, and E.J. Milner-Gulland. (2009). "Evidence for shifting baseline syndrome in conservation." *Conservation Letters*, 2(2), 93-100.
- Prado, Helbert Medeiros, Raquel Costa da Silva, Marcelo Nivert Schlindwein, and Rui Sérgio Sereni Murrieta. (2020). "Ethnography, ethnobiology and natural history: narratives on hunting and ecology of mammals among quilombolas from Southeast Brazil." *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 16(1), 9.
- Qashqaei, Ali Turk, Mahmoud Karami, and Vahid Etemad. (2014). "Wildlife conflicts between humans and Brown Bears, *Ursus arctos*, in the Central Zagros, Iran." *Zoology in the Middle East*, 60(2), 107-110.
- Rissanen, Mika. (2014). "Was there a taboo on killing wolves in Rome?" *Quaderni Urbinati di Cultura Classica*, 107(2), 125-147.
- Rodrigues, Angélica Lúcia Figueiredo, Gabriel Melo-Santos, Geilsa Costa Santos Baptista, Jairo Robles-Piñeros, and Maria Luisa da Silva. (2022).

- "Ethnozoological Knowledge about Aquatic Mammals in Public Schools: Proposals for an Intercultural Teaching of Science." *Science Education International*, 33(2), 203-212.
- Shokri, Shirko, Abbas Jafari, Korous Rabei, Ehsan Hadipour, Hossein Alinejad, Thorsten Zeppenfeld, Mobin Soufi, Ali Qashqaei, Mohsen Ahmadpour, Bahram Zehzad, Bahram H. Kiabi, Chris R. Pavey, Niko Balkenhol, Matthias Waltert, and Mahmood Soofi. (2021). "Conserving populations at the edge of their geographic range: the endangered Caspian red deer (*Cervus elaphus maral*) across protected areas of Iran." *Biodiversity and Conservation*, 30(1), 85-105.
 - Simo, Franklin, Ghislain Difouo Fopa, Sévior Kekeunou, Ichu G Ichu, Lionel Esong Ebong, David Olson, and Daniel J Ingram. (2020). "Using local ecological knowledge to improve the effectiveness of detecting white-bellied pangolins (*Phataginus tricuspis*) using camera traps: A case study from Deng-Deng National Park, Cameroon." *African Journal of Ecology*, 58(4), 879-884.
 - Soofi, Mahmood, Arash Ghoddousi, Thorsten Zeppenfeld, Shirko Shokri, Mobin Soufi, Lukas Egli, Abbas Jafari, Mohsen Ahmadpour, Ali Turk Qashqaei, Taher Ghadirian, Marc Filla, Bahram H. Kiabi, Niko Balkenhol, Matthias Waltert, and Igor Khorozyan. (2018). "Assessing the relationship between illegal hunting of ungulates, wild prey occurrence and livestock depredation rate by large carnivores." *Journal of Applied Ecology*, 56, 365-374.
 - Sponarski, Carly C, Jerry J Vaske, Alistair J Bath, and Marco M Musiani. (2014). "Salient values, social trust, and attitudes toward wolf management in south-western Alberta, Canada." *Environmental Conservation*, 41(4), 303-310.
 - Sukanan, Darunee, and Brandon P. Anthony. (2019). "Community attitudes towards bears, bear bile use, and bear conservation in Luang Prabang, Lao PDR." *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 15(1), 15.
 - Suryawanshi, Kulbhushansingh R., Yash Veer Bhatnagar, Stephen Redpath, and Charudutt Mishra. (2013). "People, predators and perceptions: patterns of livestock depredation by snow leopards and wolves." *Journal of Applied Ecology*, 50(3), 550-560.
 - Talebi, K Sagheb, Toktam Sajedi, and Mehdi Pourhashemi. (2014). *Forests of Iran: A treasure from the past, a hope for the future*. 10. Springer Dordrecht.
 - Tohidifar, Mohammad, Mike Moser, Bahram Zehzad, and Taher Ghadirian. (2016). Biodiversity of the Hyrcanian Forests: *A synthesis report*.

- Treves, Adrian, Julia A Langenberg, José V López-Bao, and Mark F Rabenhorst. (2017). "Gray wolf mortality patterns in Wisconsin from 1979 to 2012." *Journal of mammalogy*, 98(1), 17-32.
- Turvey, Samuel T, Leigh A Barrett, HAO Yujiang, Zhang Lei, Zhang Xinqiao, Wang Xianyan, Huang Yadong, Zhou Kaiya, TOM Hart, and Wang Ding. (2010). "Rapidly shifting baselines in Yangtze fishing communities and local memory of extinct species." *Conservation Biology*, 24(3), 778-787.
- Turvey, Samuel T., Cristina Fernández-Secades, Jose M. Nuñez-Miño, Tom Hart, Pedro Martinez, Jorge L. Brocca, and Richard P. Young. (2014). "Is local ecological knowledge a useful conservation tool for small mammals in a Caribbean multicultural landscape?" *Biological Conservation*, 169, 189-197.
- Vucetich, John A., Jeremy T. Bruskotter, Michael Paul Nelson, Rolf O. Peterson, and Joseph K. Bump. (2017). "Evaluating the principles of wildlife conservation: a case study of wolf (*Canis lupus*) hunting in Michigan, United States." *Journal of Mammalogy*, 98(1), 53-64.
- Young, Juliette C., David C. Rose, Hannah S. Mumby, Francisco Benitez-Capistros, Christina J. Derrick, Tom Finch, Carolina Garcia, Chandrima Home, Esha Marwaha, Courtney Morgans, Stephen Parkinson, Jay Shah, Kerrie A. Wilson, and Nibedita Mukherjee. (2018). "A methodological guide to using and reporting on interviews in conservation science research." *Methods in Ecology and Evolution*, 9(1), 10-19.

استناد به این مقاله: شرپافی، المیرا؛ رضایی، حمیدرضا؛ صالحی، صادق؛ فرهادی نیا، محمدصادق و شهبازی، مریم. (۱۴۰۳). قوم جانورشناسی، ابزاری کاربردی برای حفاظت از تنوع زیستی در جنگل‌های هیرکانی. دو فصلنامه دانش‌های بومی ایران، ۱۱(۲۲)، ۱۵۷-۲۱۱.

Indigenous Knowledge Iran Semiannual Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

